

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Komparace mobility pracovních sil EA12 a USA z pohledu teorie optimální měnové oblasti

Comparison of Labor Mobility in the EA12 and the U.S. from the Perspective of the Theory of Optimum Currency Area

Student: Bc. Mojmír Zetocha

Vedoucí diplomové práce: Ing. Kateřina Dvoroková

Ostrava 2011

Zadání diplomové práce

Student: Bc. Mojmír Zetocha

Studijní program: N6202 Hospodářská politika a správa

Studijní obor: 6210T004 Eurospráva

Téma: Komparace mobility pracovních sil EA12 a USA z pohledu teorie optimální měnové oblasti.

Comparison of Labor Mobility in the EA12 and the U.S. from the Perspective of the Theory of Optimum Currency Area

1. Úvod
2. Vývoj teorie optimální měnové oblasti
3. Trh práce EA12, USA
4. Naplnění kritéria OCA: pohyb výrobního faktoru práce v EA12 a USA
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

1. BALDWIN, R., WYPLOSZ, CH. *Ekonomie evropské integrace*. 2. vydání. Praha: GRADA Publishing, 2008, 480 s. ISBN 978-80-247-1807-1.
2. KUČEROVÁ, Z. *Teorie optimální měnové oblasti a možnosti její aplikace na země střední a východní Evropy*. Praha: Vydavatelství ČVUT, 2005, 141 s. ISBN 80-86729-18-4.
3. KRUGMAN, Paul R., OBSTFELD, Maurice. *International economics: theory & policy*. Addison-Wesley series in economics. Boston, Mass : Pearson Addison Wesley, 2009. 706 p. ISBN 978-0321493040.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Kateřina Dvoroková**

Datum zadání: 26. listopadu 2009

Datum odevzdání: 29. dubna 2010

doc. Ing. Karel Skokan, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně. Všechny použité zdroje uvádím v příloze.

Ostrava
29. dubna 2011

podpis

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí diplomové práce Ing. Kateřině Dvorokové za odborné vedení a podnětné rady a připomínky, kterými pomohla k vypracování této práce.

OBSAH

1	Úvod	8
2	Teorie optimální měnové oblasti	10
2.1	Definice měnové oblasti	10
2.2	Historie a vývoj teorie optimálních měnových oblastí	11
2.3	Robert A. Mundell	13
2.3.1	Režim fixního kurzu a proces přizpůsobení	13
2.3.2	Národní měny a flexibilní směnné kurzy	15
2.3.3	Mobilita pracovních sil	16
2.3.4	Mundell a přístupu k mobilitě pracovních sil	17
2.3.5	Kritika modelu	18
2.4	Příspěvek Petera Kenena k teorii optimální měnové oblasti	19
2.5	Pohled Ronalda McKinnona	20
2.6	Další kritéria pro stanovení optimální měnové oblasti	21
2.7	Shrnutí teorie OCA	22
3	Trh práce EA12, USA	23
3.1	Trh práce EA12	24
3.1.1	Vývoj evropské nezaměstnanosti	25
3.1.2	Typy nezaměstnanosti v rámci EU	26
3.1.3	Evropský trh práce a systém EURES	27
3.2	Nezaměstnanost EA12	28
3.2.1	Nezaměstnanost EA12 muži	31
3.2.2	Nezaměstnanost EA12 ženy	32
3.3	Zaměstnanost EA12	33
3.3.1	Zaměstnanost EA12 muži	35
3.3.2	Zaměstnanost EA12 ženy	36
3.4	Sektorová struktura zaměstnanosti EA12	38
3.5	Trh práce USA	39
3.5.1	Vývoj nezaměstnanosti v USA	40
3.6	Nezaměstnanost USA	42
3.6.1	Nezaměstnanost USA muži	43
3.6.2	Nezaměstnanost USA ženy	43

3.7	Zaměstnanost USA.....	44
3.7.1	Zaměstnanost USA muži	45
3.7.2	Zaměstnanost USA ženy.....	46
3.8	Sektorová struktura zaměstnanosti USA.....	46
3.9	Shrnutí trhu práce EA12 a USA.....	47
4	Naplnění kritéria OCA: pohyb výrobního faktoru práce v EA12 a USA	48
4.1	Migrace pracovní síly v EA12 a USA.....	48
4.2	Druhy pracovní migrace.....	48
4.3	Důvody k pracovní migraci.....	49
4.3.1	Ekonomická úroveň cílového státu.....	50
4.3.2	Úroveň mzdových příjmů	51
4.3.3	Situace na trhu práce.....	53
4.3.4	Zvýšení kvalifikace a získání zkušenosti.....	53
4.4	Podmínky ovlivňující migraci.....	53
4.4.1	Jazykové schopnosti a věk.....	54
4.5	Migrace v EA12	54
4.6	Migrace v USA	56
4.7	Srovnání čisté migrace v EA12 a USA	58
4.8	Srovnání růstu reálného HDP a míry nezaměstnanosti v EA12 a USA.....	59
4.9	Shrnutí pohybu výrobního faktoru práce v EA12 a USA	60
5	Závěr.....	61
	Seznam použité literatury	64
	Seznam zkratk a symbolů.....	67
	Seznam grafů.....	68
	Seznam tabulek	69
	Prohlášení o využití výsledků diplomové práce	70
	Seznam příloh.....	71
	Jednotlivé přílohy	72

1 Úvod

První měnové unie vznikaly od druhé poloviny devatenáctého století. V současné době jsou zřejmě nejznámějšími a ekonomicky nejsilnějšími měnovými uniemi světa Evropská měnová unie tzv. eurozóna, která vznikla v roce 1999 a tvořilo ji jedenáct evropských států (v roce 2001 se připojilo Řecko) a Spojené státy americké. Ve světě však existují další, i když už méně významné měnové unie, jako třeba Východní karibská měnová zóna, Centrální africké ekonomické a monetární společenství a Měnová unie západoafrických států.

Teorie, která se zabývá touto vyšší formu integrace mezi ekonomikami je teorie optimálních měnových oblastí (Optimum Currency Area Theory – OCA). Její počátky lze nalézt v 60. letech 20. století v dílech Roberta A. Mundella, který je považován za hlavního průkopníka a zakladatele této teorie. Na Mundella pak navázal Ronald McKinnon a Peter Kenen.

Cílem diplomové práce je ověřit zda EA12¹ splňuje kritérium výrobního faktoru práce v souladu s teorií optimální měnové oblasti a zda USA naplňuje kritérium výrobního faktoru práce v souladu s teorií optimální měnové oblasti. Specifickým cílem práce je pak komparace trhu práce EA12 a USA z pohledu volnosti pohybu výrobního faktoru práce a identifikace překážek na trhu práce bránících ve volném pohybu výrobních faktorů práce. Stanovuji si dvě hypotézy, zda EA12 splňuje kritérium OCA a zda USA naplňuje kritérium OCA.²

Práce je strukturována následovně. Druhá kapitola se zabývá právě teorií optimální měnové oblasti. Je zde vymezen pojem optimální měnová oblast a podrobněji nastíněna hlavní myšlenka již zmiňovaných prací ze 60. let 20. století, které jsou považovány za základ této teorie. Třetí kapitola se zabývá analýzou trhu práce v EA12 a USA. Snaží se zachytit vývoj na trhu práce v oblastech nezaměstnanosti, zaměstnanosti a v oblasti sektorové struktury zaměstnanosti. Nezaměstnanost a zaměstnanost je analyzována mezi muži i ženami. Kapitola čtvrtá popisuje, která měnová oblast je na tom lépe z pohledu volnosti pohybu výrobních faktorů. Jak se tento pohyb podepisuje

¹ European area 12 - Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Nizozemsko, Lucembursko, Německo, Portugalsko, Rakousko, Španělsko, Řecko.

² OCA – Optimum Currency Area, Optimální měnová oblast.

na indikátorech jako např. čistá domácí migrace, regionální migrace, růst reálného hrubého domácího produktu.

Migrace hrají v globalizujícím se světě stále větší roli. Dnešní Evropa a USA se staly migračně atraktivními kontinenty a z mnohých států se staly imigrační země. Rozšířily tak spektrum imigračních zemí, ke kterým patří i Austrálie, Kanada a Nový Zéland. Příčinu lze hledat nejen v ekonomickém rozvoji Evropy a USA v druhé polovině minulého století, ale i v důrazu kladeném na sociální a politické oblasti, zejména rovnost příležitostí, opatření zamezující diskriminaci vůči menšinám, politickou svobodu a fungující právní systém. Geopolitické změny, které se uskutečnily v posledním desetiletí, vedly k liberalizaci pohybu osob.

Důvodem, proč jsem si zvolil toto téma, je že otázka Evropské měnové unie je v současné době velmi aktuální, jednak v souvislosti s ekonomickou výkonností EU a USA, ale taky kvůli otázce politické integrace, která s tímto tématem také souvisí. V dnešní době, kdy si takřka celý svět prošel největší světovou hospodářskou krizí od 30. let minulého století, se stále častěji hovoří o vhodnosti členství států jako např. Řecko, Španělsko nebo Portugalsko v eurozóně. Snaha o vytvoření politické unie a těsnějších vztahů mezi státy a orgány v Bruselu je obecně prezentována jako východisko ze současné situace. Samozřejmě jako všude jinde, kde vládne názorová demokracie, tak i zde existují odpůrci této myšlenky, kteří říkají, že je možné problémové státy z eurozóny vyloučit i za cenu ztráty kredibility na mezinárodních finančních trzích.

2 Teorie optimální měnové oblasti

2.1 Definice měnové oblasti

Definicí měnové oblasti existuje celá řada a ne každý autor vidí pod pojmem měnová oblast či měnová unie totéž. Například Tavlas používá pojmy měnová unie a měnová oblast jako synonyma. Pod oběma pojmy vidí buď přijetí společné měny, nebo jde o oblast, jejíž členské země si zachovávají každá svoji vlastní měnu a jejichž měnové kurzy jsou vzájemně fixovány.³ Optimální je pak taková měnová oblast, která dosahuje jak vnitřní (nízká inflace a nezaměstnanost), tak vnější (udržitelná platební bilance) rovnováhy.

V této práci jsou oba pojmy myšleny jako synonyma, což koresponduje s pojetím většiny ekonomů. Pojem měnová oblast a současně i pojem měnová unie je užíván v obou výše zmíněných významech, jde tedy o skupinu zemí, které buď vzájemně fixují kurzy svých národních měn, případně přistoupili k vytvoření a poté i přijetí měny společné.

Robert A. Mundell definuje pojmy měnová oblast (currency area) a měnová unie (monetary union). V obou případech je aplikován režim fixního kurzu, rozdíl je však v počtu měn obíhajících na daném území. Zatímco měnová oblast zahrnuje dvě či více měn fixovaných k sobě navzájem, měnová unie v sobě obsahuje závazek členských zemí sdílet jedinou společnou měnu.

Mundell dále rozeznává tzv. pravé a pseudo měnové oblasti. K pravým měnovým oblastem řadí bimetalistický systém či zlatý standard obsahující v sobě automatický přizpůsobovací mechanismus. Naopak příkladem pseudo měnových oblastí je pak bretton-woodský měnový systém či mechanismus směnných kurzů (ERM) Evropského měnového systému. V těchto případech jednotlivé země často neumožnily automatické přizpůsobení a navíc parity mohly být v případě nutnosti poměrně snadno změněny.⁴

V jiné své stati Mundell uvádí alternativní klasifikaci měnových oblastí. Nejtěsnější formou je měnová oblast s jedinou měnou (single-currency area). Příkladem

³KUČEROVÁ, Z.: Teorie optimální měnové oblasti a možnosti její aplikace na země střední a východní Evropy. Praha: Vydavatelství ČVUT, 2005, 141 s. ISBN 80-86729-18-4.

⁴MUNDELL, R. A.: Theory of Optimum Currency Areas. The American Economic Review, 1961, vol. 51, no. 4, p. 657-665.

může být jednostranné nahrazení tuzemské měny zavedením měny jiné země či měnové unie, a to jako oficiální měny na území daného státu. Příkladem může být dolarizace či euroizace. Jinou formou jsou měnové oblasti s více měnami (multiple-currency area), mezi něž můžeme řadit měnové výbory (currency boards), jak v jejich nejčistší podobě, tak v poněkud modifikované podobě, kdy existuje současně měnový výbor i centrální banka (currency board-like systems). Obě tyto formy je možné považovat za předstupeň k měnové unii s jedinou měnou.⁵

Mongelli definuje optimální měnovou oblast jako optimální geografické území se společnou měnou, případně několika měnami, jejichž měnové kurzy jsou neodvolatelně zafixovány s možností jejich budoucího sjednocení. Vůči třetím zemím může společná měna, nebo navzájem fixované měny, volně plavat. Území OCA je dáno územím suverénních států používajících společnou měnu či fixujících navzájem své měny. Optimalita je definována splněním několika kritérií OCA, zahrnujících mobilitu výrobních faktorů, otevřenost ekonomiky, diversifikaci produkce, cenovou a mzdovou flexibilitu atd. Naplněním těchto kritérií by měli výnosy z členství v měnové unii převýšit jeho náklady.⁶

2.2 Historie a vývoj teorie optimálních měnových oblastí

Literaturu o teorii OCA je možné rozdělit do dvou základních proudů. První proud, vznikající zejména v 60. letech 20. století, se snaží nalézt základní ekonomické charakteristiky, které má země (případně region) naplňovat, aby bylo možné určit, kde leží pomyslné hranice optimální měnové zóny (prostoru, kde je optimální používat jednu měnu).

Druhý proud, jehož počátky jsou identifikovatelné od 70. let minulého století, předpokládá, že žádná země nenaplnuje všechny atributy optimální měnové zóny. Tento proud tedy nepokračuje v hledání charakteristik, ale koncentruje se na analýzu přínosů a

⁵KUČEROVÁ, Z.: Teorie optimální měnové oblasti a možnosti její aplikace na země střední a východní Evropy. Praha: Vydavatelství ČVUT, 2005, 141 s. ISBN 80-86729-18-4.

⁶MONGELLI, F. P.: New Views on the Optimum Currency Area Tudory: What is EMU Telling Us? European Central Bank Working Paper, [on-line], c2002, [cit. 1. 4. 2011]. ISSN 1561-0810. Dostupné z <<http://www.ecb.int/pub/pdf/scpwps/ecbwp138.pdf>>

nákladů, které vznikají při vytváření měnové unie. Otázka participování v měnové unii se tak stává více a více empirickou otázkou.

V současnosti můžeme rozlišit dva základní přístupy k teorii OCA – raný a současný. Oba mají své výhody, ale raný přístup má v sobě obsažen jisté teoretické kontroverze, na druhé straně tento čistě makroekonomický přístup dobře analyzuje absorpci šoků. Současný pohled bere více v úvahu i mikroekonomické aspekty a neefektivnost nominálních měnových kurzů v absorpci šoků.⁷ V práci je nahlíženo na celou problematiku spíše pohledem raného přístupu.

Koncept optimálních měnových zón byl plně rozvinut během poválečných diskusí o vhodnosti různých měnových systémů. Po druhé světové válce, na základě bretton-woodských dohod, většina zemí zavěsila svoji měnu na americký dolar, který bylo možno směnit za zlato při fixním kurzu. Vzhledem k tomu, že vznik teorie OCA má přímou návaznost na Friedmanovu argumentaci o jisté superioritě plovoucích kurzů vůči kurzům fixním, která vedla tehdejší ekonomiky k fixaci svých měnových kurzů. Friedman argumentoval, že plovoucí kurzy dovolují lepší přizpůsobení se šokům, a proto je pro ekonomiky vhodnější přijmout tento kurzový režim. Jestliže jsou ceny a mzdy relativně rigidní a výrobní faktory nejsou dostatečně mobilní mezi zeměmi, pak v případě, že ekonomika čelí negativnímu poptávkovému nebo nabídkovému šoku je jediným možným přizpůsobením změna měnového kurzu. V případě fixního kurzu by šok vyvolal „nepříjemné“ změny v cenové hladině či zaměstnanosti. Pochopitelně, pokud se ceny bezprostředně přizpůsobí veškerým relevantním informacím a mobilita pracovní síly je dostatečně vysoká, potom rozdíl mezi fixním a plovoucím kurzem dle Friedmana mizí. Friedman ovšem také uznával, že pokud jsou mezi zeměmi nějaké speciální vazby (např. mezi Velkou Británií a jejími bývalými koloniemi) nebo je-li vliv vlády na fungování ekonomiky zanedbatelný, může být i fixní kurz správnou volbou.⁸ Pro teorii OCA je zvláště zajímavý postřeh o možném rozdílu mezi regionem kde je ekonomicky vhodné užívat jednu měnu a samostatnou zemí, kde je měna opravdu užívána. Tímto poznatkem byla téměř definována teorie OCA.⁹

⁷ HORVÁTH, R., KOMÁREK, L.: Teorie optimálních měnových zón: rámec k diskusím o monetární integraci. [on-line], c2002, [cit. 1. 4. 2011]. Dostupné z < <http://www.alumni.cz/2002-horvath.doc> >

⁸ FRIEDMAN, M.: The Case for Flexible Exchange Rates, In: Essays in Positive Economics, The University of Chicago Press, 1953.

⁹ MUNDELL, R. A.: Theory of Optimum Currency Areas. The American Economic Review, 1961, vol. 51, no. 4, p. 657-665.

2.3 Robert A. Mundell

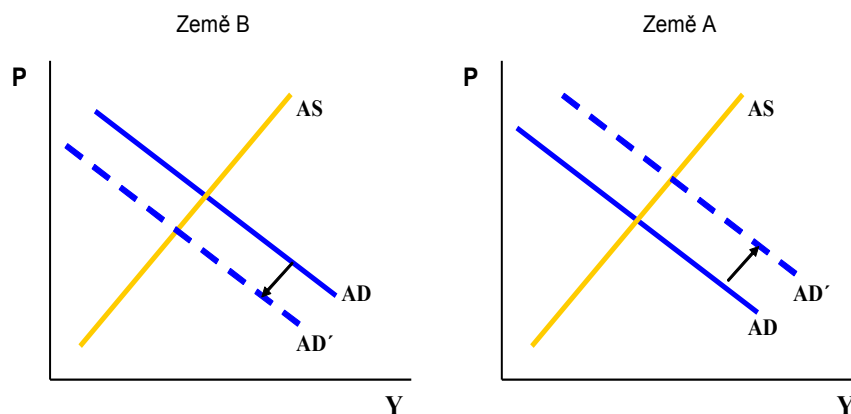
Tato ekonomická teorie se poprvé objevila v roce 1961, kdy Robert A. Mundell uveřejnil v *The American Economic Review* svůj článek, který nesl název *Teorie optimálních měnových oblastí*. Mundell se v práci zabývá procesem přizpůsobení v případě vzniku vnější nerovnováhy. Říká, že bude neustále docházet k měnovým krizím z důvodu nerovnovážné platební bilance, a to tak dlouho, dokud budou fixní měnové kurzy a nepružné ceny a mzdy bránit mezinárodnímu cenovému systému v procesu nastolování rovnováhy. V té době, ve které vznikala tato teorie, se mnozí ekonomové zabývali otázkou nejvhodnějšího režimu měnového kurzu pro jednu či druhou zemi. Mundell se zabýval otázkou, která kritéria musí daná země splnit, aby mohla zavést režim fixního měnového kurzu. Mundell si totiž v době, kdy řada ekonomů, po neblahých zkušenostech s režimy pevných kurzů z 60. let 20. století, hájila používání plovoucích kurzů, položil zásadní otázku: Mohou být všechny existující měny plovoucí? A v případě, že země chtějí dosáhnout vyšší formy integrace – hospodářská unie, měly by nechat své měny vzájemně plavat, nebo by pro ně byla vhodnější spíše jednotná měna? Na tyto otázky se Mundell snažil odpovědět právě definováním optimální měnové oblasti. Ta je podle něj vymezena vnitřní mobilitou a vnější imobilitou výrobních faktorů a mezi jejími členy je zaveden fixní měnový kurz.

2.3.1 Režim fixního kurzu a proces přizpůsobení

Jedna měna si vyžaduje jednu centrální banku a tudíž potenciálně elastickou nabídku mezinárodních platebních prostředků. Avšak v měnové oblasti zahrnující více jak jednu měnu je nabídka mezinárodních platebních prostředků podmíněna kooperací mnoha centrálních bank; žádná centrální banka nemůže zvýšit svá pasiva rychleji než jiné banky, aniž by se jí snížily rezervy a konvertibilita. To znamená, že existuje rozdíl v procesu přizpůsobení v měnové oblasti s jedinou měnou a měnovou oblastí zahrnující více měn; jinými slovy, jde o rozdíl v meziregionálním a mezinárodním procesu přizpůsobení. Mundell to ilustruje na příkladu dvou zemí A a B, z nichž každá má svoji vlastní měnu, vzájemně na sebe fixovanou, ve kterých existuje plná zaměstnanost a rovnováha platební bilance. Dále předpokládá, že mzdy a ceny jsou v krátkém období

nepružné směrem dolů, což vede k nárůstu nezaměstnanosti a měnová autorita prosazuje antiinflační politiku.

Graf č. 2.1: Poptávkový asymetrický šok v modelu AS - AD

Zdroj: HORVÁTH, R., KOMÁREK, L.: Teorie optimálních měnových zón: rámec k diskusím o monetární integraci. [on-line], c2002, [cit. 1. 4. 2011]. Dostupné z <http://journal.fsv.cuni.cz/storage/502_630_631.pdf>

Nejprve předpokládejme země s národními měnami, kde dojde k asymetrickému šoku¹⁰, konkrétně k přesunu poptávky (AD) od zboží země B směrem ke zboží země A jak vidíme v grafu č. 2.1. To způsobí deficit platební bilance a nezaměstnanost v zemi B a přebytek platební bilance a inflační tlaky v zemi A. Pokud by v zemi A byl dovolen určitý nárůst cen, vedlo by to při fixním nominálním kurzu ke zhodnocení reálného kurzu; změna ve směnných poměrech by rozložila břemeno přizpůsobení na obě země. Pokud by však měnová autorita v zemi A zasáhla proti nárůstu inflace měnovou restrikcí, k reálnému zhodnocení měny země A nedojde a celé břemeno přizpůsobení by padlo na zemi B, což v této zemi povede k poklesu výstupu a nárůstu nezaměstnanosti. V kontrastu s tímto příkladem popisuje situaci, kdy A a B jsou regiony jedné země s jednotnou měnou a vláda prosazuje politiku plné zaměstnanosti. Asymetrický šok v podobě přesunu poptávky od regionu B směrem k regionu A by měl opět za následek vnější deficit a nezaměstnanost v regionu B a vnější přebytek a inflaci v regionu A. Ve snaze odvrátit nebo alespoň snížit nárůst nezaměstnanosti v B však měnová autorita zvýší nabídku peněz, což zvýší inflační tlaky v A. Směnné poměry se tak změní ve prospěch B a nedojde k tak výraznému nárůstu nezaměstnanosti.

¹⁰ Asymetrický šok ovlivňuje současně negativně či pozitivně více zemí, ale s opačným dopadem na každou z nich.

2.3.2 Národní měny a flexibilní směnné kurzy

Z existence více jak jedné měnové oblasti ve světě vyplývají (z definice) variabilní směnné kurzy. Pokud dojde k přesunu poptávky od produktů země B k produktům země A, deprecie v zemi B nebo aprecie v zemi A by mohla vést ke snížení vnější nerovnováhy a také zmírnit nezaměstnanost v zemi B a snížit inflaci v zemi A. To je podle Mundella nejčastěji používaný argument ve prospěch plovoucích kurzů.¹¹

Situace však nemusí být vždy taková jako v předešlém případě. Předpokládejme, že se svět skládá ze dvou zemí, Kanady a Spojených států amerických, z nichž každá má svou vlastní měnu, a to americký a kanadský dolar a existuje mezi nimi plovoucí kurz. Dále předpokládejme, že se kontinent dělí na dva regiony – Východ a Západ, jejichž hranice neodpovídají národním hranicím daných dvou států. Východ produkuje automobily a Západ produkuje výrobky ze dřeva.

Přesun poptávky od zboží Východu (automobilů) směrem ke zboží Západu (dřevěné výrobky) má za následek nárůst nezaměstnanosti na Východě, inflační tlaky na Západě a tok bankovních rezerv z Východu na Západ. Aby došlo ke snížení nezaměstnanosti na Východě, musely by centrální banky v obou zemích zvýšit nabídku peněz nebo pokud by chtěly snížit inflaci na Západě, musely by nabídku peněz snížit. Mezitím dojde ke změně směnného kurzu mezi kanadským a americkým dolarem tak, aby došlo k vyrovnaní platebních bilancí obou zemí. Protože se však území obou regionů nekryjí s územím obou států, nebude mít změna směnného kurzu obou zemí na ekonomiky takový vliv, jako v předcházejícím případě. Nezaměstnanost tak může být v obou zemích zažehnána jen na náklady inflace, nebo v opačném případě inflace může být v obou zemích odstraněna jen za cenu zvýšení nezaměstnanosti. Nebo může být břemeno přizpůsobení rozloženo mezi oba regiony s tím, že se připustí jistá nezaměstnanost na Východě a určitá inflace na Západě. Nikdy však nemůže být současně odstraněna nezaměstnanost i inflace.

Systém flexibilních směnných kurzů neslouží k odstranění nerovnováhy platební bilance mezi dvěma regiony (což je hlavní problém), ačkoli tak funguje v případě dvou zemí. Proto by neměl být plovoucí kurz za každou cenu upřednostňován před fixním kurzem, zejména v případě měnové oblasti s několika měnami.

¹¹ KUČEROVÁ, Z.: Teorie optimální měnové oblasti a možnosti její aplikace na země střední a východní Evropy. Praha: Vydavatelství ČVUT, 2005, 141 s. ISBN 80-86729-18-4

Tento příklad však podle Mundella nevyvrací argument pro používání režimů plovoucích kurzů, pouze jej oslabuje. Plovoucí kurzy jsou méně výhodné než fixní kurzy, pokud země společně netvoří optimální měnovou oblast.¹² Plovoucí kurz by mohl být využit v případě, pokud by byly národní měny opuštěny a nahrazeny regionálními měnami. V tomto případě by tak východní a západní dolar nahradil kanadský a americký dolar.

2.3.3 Mobilita pracovních sil

Podle Mundella je nedílnou součástí měnové oblasti vysoký stupeň mobility výrobních faktorů, především pracovní síly. Teorie mezinárodního obchodu byla založena na Ricardiánském předpokladu, že výrobní faktory jsou mobilní v rámci země, ale imobilní mezinárodně. Někteří ekonomové (Williams, Ohlin, Iversen a ostatní) však tvrdí, že tomu tak není a ilustrovali, jakým způsobem může mezinárodní mobilita faktorů ovlivnit mezinárodní obchod. Mundell patří rovněž do této skupiny ekonomů. Mobilita faktorů se podle něho však může měnit v čase v závislosti na politických a ekonomických podmínkách.

Tento náhled, jenž stál na začátku 60. let minulého století u zrodu teorie OCA, vychází z prosté úvahy, že pokud by mezi regiony existovala vysoká mobilita výrobních faktorů, zejména pracovních sil, vedlo by to v předcházejícím případě k migraci pracovníků z východního do západního regionu, což by zvýšilo nabídku výrobních faktorů a výstup a snížilo inflační tlaky na Západě a současně pomohlo zmírnit nezaměstnanost na Východě. Mobilita faktorů tak může sloužit jako náhrada změn měnových kurzů při dosahování rovnováhy a zvyšování bohatství obou regionů. Odtud Mundellova definice regionu: region vymezuje vnitřní mobilita a vnější imobilita výrobních faktorů.¹³ Shrnuto a podtrženo, čím snadněji pracovní síla migruje přes hranice národních ekonomik, tím lépe měnová unie vstřebává asymetrické šoky a nepocítuje absenci kurzového nástroje. Mundell obohatil teorii OCA ještě jedním důležitým postřehem, který zdůrazňuje význam mobility dalšího výrobního faktoru, a to kapitálu. Sled úvah se nyní ubírá tím směrem, že ve finančně integrovaném uskupení si

¹² KUČEROVÁ, Z.: Teorie optimální měnové oblasti a možnosti její aplikace na země střední a východní Evropy. Praha: Vydavatelství ČVUT, 2005, 141 s. ISBN 80-86729-18-4

¹³ MUNDELL, R. A.: Theory of Optimum Currency Areas. The American Economic Review, 1961, vol. 51, no. 4, p. 657-665.

postižená země může snáze vypůjčovat finanční prostředky od nepostiženého zbytku měnové unie a tím se účinněji vyrovnávat s negativními dopady asymetrického šoku.¹⁴

2.3.4 Mundell a přístupu k mobilitě pracovních sil

Panují jisté pochybnosti o tom, zda je pracovní síla schopna se s dostatečnou rychlostí a v dostatečném množství přesunout z jedné země měnové unie do druhé, aby kompenzovala ztrátu možnosti přizpůsobení v podobě měnového kurzu. Je možné nalézt řadu bariér, které brání přesunu pracovní síly, např. jazykové a kulturní rozdíly, pracovní zvyklosti, institucionální překážky, ale také překážky osobního charakteru, jako odloučení od rodiny. Pokud je však měnová integrace doplněna i o integraci ekonomickou, jako je tomu v EU, resp. eurozóna, řada těchto bariér může být odstraněna.

Dalším problémem je to, že přizpůsobení prostřednictvím pracovní síly trvá delší dobu, než v případě měnového kurzu. Může se stát, že stejné země zasáhne záhy po prvním asymetrickém šoku šok druhý, v opačném směru. V této situaci se dá těžko očekávat, že se pracovní síla v horizontu týdnů či měsíců přesune zpět, zejména tehdy, pokud již byly vynaloženy náklady spojené s přesunem a adaptací pracovní síly na nové prostředí. V krátkém období tak pracovní síla není schopna plně nahradit ztrátu nástroje adaptace v podobě měnového kurzu. V dlouhém období je však situace příznivější a přesun pracovní síly je pravděpodobnější.

Mundell uvažoval pouze meziregionální (inter-regional) mobilitu pracovních sil a nebral v úvahu meziodvětvovou (inter-industry) mobilitu. Tento koncept by částečně pozměnil jeden z Mundellových předpokladů, a to ten, že každá ze zemí vyrábí pouze jeden produkt. V tomto případě by každá země vyráběla oba produkty, ovšem Východ by se specializoval na výrobu automobilů a méně již na výrobu produktů ze dřeva a Západ by zase produkoval především výrobky ze dřeva a v menší míře automobily. V případě přesunu poptávky od automobilů k produktům ze dřeva a v případě existence meziodvětvové mobility by se část zaměstnanců Východu přesunula z odvětví výroby automobilů do odvětví výroby dřevěných produktů a země by tak zvýšila svou specializaci právě v tomto odvětví. Dopady původně asymetrického šoku se tak časem

¹⁴ DĚDEK, O.: Historie evropské měnové integrace: Od národních měn k euru. Praha: C. H. Beck, 2008. 288 s. ISBN 978-80-7400-076-8.

stanou více symetrické. I tak zde ovšem existuje jisté časové zpoždění nutné k přeškolení pracovní síly. Navíc byl opuštěn jeden z předpokladů Mundellova modelu, takže je logické, že model pak funguje jinak a vede k jiným závěrům.¹⁵

2.3.5 Kritika modelu

Ačkoliv Mundell položil pevné základy OCA teorie, pozdější kritika jeho modelu se mu pochopitelně nevyhnula. Ekonomické subjekty čelí informační bariéře ohledně délky trvání šoku, a to jim snižuje efektivnost jejich rozhodování. Při migraci pracovní síly dochází ke ztrátám kapitálu (např. investice do infrastruktury). Taktéž mzdy jsou rigidní směrem dolů kvůli restriktivnímu vyjednávání odborů. Fiskální politika může podléhat vlivům politického cyklu a existují výrazné časové skluzy v implementaci politiky (dlouhá doba rozhodování, centralizace a decentralizace výdajů, atd.). Devalvace (depreciace) měny může v delším období vést k inflaci, jelikož roste cena importu a odbory budou vyjednávat vyšší nominální mzdy, aby si jejich členové reálně nepohoršili. Rovněž produkce zemí je široce diverzifikována, a to způsobuje výrazně nižší pravděpodobnost vzniku rozsáhlého asymetrického šoku.

Vážnější výtkou modelu ovšem je, že Mundell implicitně předpokládá klesající a stabilní Phillipsovu křivku v dlouhém období. Tato idea prošla silnou kritikou v 60. a 70. letech minulého století, když bylo argumentováno, že neexistuje možnost substituce (tzv. trade-off) mezi inflací a nezaměstnaností alespoň v dlouhém období. Celý model je prodchnut poválečnou neokeynesiánskou vírou, že národní fiskální a monetární politiky mohou úspěšně eliminovat šoky soukromého sektoru a na model se rovněž vztahuje známá „Lucasova kritika“, tedy že model nebere v úvahu anticipaci a reakci na hospodářskou politiku, tj. že struktura ekonomiky je endogenní vůči praktikované hospodářské politice.¹⁶

V pozdějších pracích Mundell obrací svoji argumentaci ohledně teorie OCA v následujícím směru. Pokud země mohou zavést společnou měnu (což vyžaduje jednu centrální banku a tedy společné devizové rezervy) aniž by výrazně změnily svoji paritu

¹⁵ KUČEROVÁ, Z.: Teorie optimální měnové oblasti a možnosti její aplikace na země střední a východní Evropy. Praha: Vydavatelství ČVUT, 2005, 141 s. ISBN 80-86729-18-4

¹⁶ HORVÁTH, R., KOMÁREK, L.: Teorie optimálních měnových zón: rámec k diskusím o monetární integraci. [on-line], c2002, [cit. 1. 4. 2011]. Dostupné z [www:<http://journal.fsv.cuni.cz/storage/502_630_631.pdf>](http://journal.fsv.cuni.cz/storage/502_630_631.pdf)

kupní síly, získají tím lepší alokaci kapitálu, protože odpadne jedna z překážek, a to nejistota ohledně vývoje měnových kurzů a aktiva budou lépe diverzifikována. Rovněž devizové rezervy nebudou muset růst proporcionálně vůči velikosti ekonomik.¹⁷ Pak tedy v případě asymetrického šoku mezi zeměmi, které využívají společnou měnu, nemusí dojít k poklesu důchodu, jelikož náklady přizpůsobení budou efektivně rozloženy v čase mezi oběma zeměmi. Existence „dvou Mundellových modelů“ - neokeynesiánského a moderního může vysvětlit fakt, proč je jejich autor tak hojně citován zastánci i odpůrci EMU.

2.4 Příspěvek Petera Kenena k teorii optimální měnové oblasti

Na Mundella navázal americký ekonom Peter Kenen, který navrhuje jako kritérium pro stanovení optimální měnové oblasti podobnou a přitom dobře diverzifikovanou produkci v ekonomice. Podle něj ekonomiku s dostatečně diverzifikovanou produkcí budou asymetrické šoky ovlivňovat v daleko menší míře než ekonomiku s málo diverzifikovanou produkcí. Nebude totiž tak často docházet ke změně směnných poměrů a tedy i ke změně poptávky po vyvážených produktech. Proč tomu tak je si vysvětlíme na jednoduchém příkladě. Představme si země, které se specializovaly v poměrně úzkém sortimentu zboží. Například mnoho afrických zemí se specializuje na produkci a vývoz jedno nebo dvou druhů zboží jako např. káva a čaj. Pokles poptávky po čaji, ke kterému může dojít, když se někde jinde na světě objeví noví producenti čaje, ovlivní některé země v oblasti a jiné ne, čímž bude podnícen asymetrický hospodářský šok. V opačném případě země, která produkuje velice široký sortiment výrobků, bude méně zasažena asymetrickými hospodářskými šoky, které se týkají určitého druhu zboží, protože tento druh zboží má relativně malý podíl na její celkové produkci.

Diverzifikace produkce tak podle Kenena snižuje negativní efekty asymetrických šoků na ekonomiku, a proto je režim fixního kurzu nejvhodnější, nebo alespoň nejméně nevhodný pro ekonomiky s diverzifikovanou produkcí.¹⁸ Naopak země s málo diverzifikovanou produkcí by měli raději zvolit plovoucí směnný kurz, aby

¹⁷ MUNDELL, R. A.: Theory of Optimum Currency Areas. The American Economic Review, 1961, vol. 51, no. 4, p. 657-665.

¹⁸ KENEN, P. B.: The Theory of Optimum Currency Areas: An Eclectic View, In: Mundel, R., Swoboda, A. (eds.): Monetary Problems in the International Economy, University of Chicago Press, 1969.

v případě asymetrického šoku mohly k obnovení rovnovážného stavu v ekonomice použít úpravu měnového kurzu.

2.5 Pohled Ronalda McKinnona

Podle McKinnona je optimální taková měnová oblast, ve které mohou být měnová a fiskální politika a plovoucí měnový kurz využívány ke splnění tří, někdy konfliktních, cílů:

- udržení plné zaměstnanosti,
- stabilní cenové hladiny,
- vyrovnané platební bilance.

Mobilita výrobních faktorů není podle něj postačující podmínkou, a proto definoval své kritérium a to kritérium stupně otevřenosti ekonomiky na vnitřní a vnější rovnováhu, přičemž zdůraznil potřebu vnitřní stability cen. Kritérium stupně otevřenosti ekonomiky, které vyjádřil jako poměr obchodovatelného a neobchodovatelného¹⁹ zboží produkovaného v dané ekonomice.

Podle jeho závěrů jsou plovoucí kurzy vhodné pro poměrně uzavřené ekonomiky. Čím více bude ekonomika otevřená, tím pro ni bude výhodnější začlenit se do měnové oblasti, tedy využívat režim fixních kurzů namísto kurzů plovoucích. Uvedeme si příklad, pokud země A, a B nesdílejí společnou měnu, má každá z nich vlastní měnový kurz vůči zbytku světa. Obě země jsou velmi otevřené a úzce mezi sebou obchodují, pak cenový rozdíl mezi domácím a zahraničním zbožím ztrácí na významu, protože konkurenční prostředí zařídí vyrovnaní většiny cen zboží, vyjádříme-li si je ve stejné měně.²⁰

McKinnon shledává jako výhodu pro malé otevřené ekonomiky s vysokým podílem obchodovatelného zboží ve vztahu ke zboží neobchodovatelnému, přiřčenit se

¹⁹ Obchodovatelné zboží (tradable goods) může vstoupit na zahraniční trhy a neobchodovatelné zboží (non-tradable goods) z důvodu nemožnosti přepravy nemůže být exportováno.

²⁰ BALDWIN, R., WYPLOSZ, CH.: *Ekonomie evropské integrace*. 2. vydání. Praha: GRADA Publishing, 2008, 480 s. ISBN 978-80-247-1807-1.

k větší měnové oblasti, nebo tuto oblast společně vytvořit, a to i v případě, že země disponuje téměř nulovou mobilitou výrobních faktorů.²¹

McKinnon souhlasí s Mundellem v tom, že v případě fixních kurzů je v malých otevřených ekonomikách vysoká pravděpodobnost neexistence peněžní iluze. Čím více je ekonomika otevřená, tím nižší je peněžní iluze. Tato skutečnost je dalším argumentem ve prospěch používání fixních kurzů v malých otevřených ekonomikách.

2.6 Další kritéria pro stanovení optimální měnové oblasti

Kromě tří výše zmíněných základních kritérií, a to mobility výrobních faktorů (Mundell), otevřenosti ekonomiky (McKinnon) a diverzifikace produkce (Kennen) byla postupem času definována další, mnohdy si odporující, kritéria pro vytvoření měnové unie tak, aby jednotlivé členské země spolu tvořily optimální měnovou oblast.

Fidrmuc (2001) a Mongelli (2002) uvádí mezi další kritéria:

- podobnost nabídkových a poptávkových šoků a hospodářských cyklů zemí měnové unie,
- cenová a mzdová flexibilita,
- fiskální transfery,
- integrace finančních trhů,
- podobná míra inflace zemí,
- stupeň politické integrace.

Čím lépe jsou tato kritéria zeměmi měnové unie plněna, tím vyšší výnosy plynoucí ze zapojení do měnové oblasti je možné očekávat. Je nutné, aby hospodářské cykly zemí, vstupujících do měnové unie, byly co nejvíce sladěny s hospodářskými cykly členských zemí a země tak mohly vytvořit optimální měnovou oblast. Mobilita kapitálu musí být doplněna dostatečnou integrací finančních trhů mezi jednotlivými členy měnové unie. Díky tomuto mechanismu se bude moci kapitál volně přelévat

²¹ McKINNON, R. I.: The Theory of Optimum Currency Area. In: American Economic Review, vol.53, no. 4, September 1963.

z jedné země do druhé. Dalším přínosem je efektivní alokace kapitálu. Další nutností je podobná míra inflace v zemích měnové unie. V opačném případě by docházelo v zemi s rozdílnou mírou inflace k apreciaci reálného kurzu a bylo by tak dlouhodobě nemožné udržet fixní kurz na stanovené paritě bez negativních dopadů do ekonomiky. Stupeň politické integrace je otázka politické reprezentace daných zemí v měnové unii, ale patří k nejdůležitějším podmínkám pro úspěšné vytvoření a chod měnové unie.

2.7 Shrnutí teorie OCA

Za duchovního otce teorie OCA je považován Robert A. Mundell, který svým článkem uveřejněným roku 1961 v *American Economic Review* vnesl do diskuse týkající se měnových kurzů zcela nové světlo a výrazně tak přispěl k nastartování debat o měnové integraci.

Podle Mundella je rozhodujícím kritériem pro stanovení optimální měnové oblasti mobilita pracovních sil, která může sloužit jako náhrada změn měnových kurzů při dosahování rovnováhy a zvyšování bohatství regionů. Co se však mobility pracovních sil týče je Mundell v tomto ohledu spíše skeptický a proto se ve své práci ze 60. let řadí spíše mezi odpůrce společné měny.

Dvě jeho pozdější práce ze 70. let již vycházejí z modernějších ekonomických poznatků. V těchto pracích již Mundell nevystupuje jako zarytý odpůrce jednotné měny a podporuje integraci v tom případě, že země mají dostatečné zásoby společných devizových rezerv a dochází mezi nimi k diverzifikaci portfolia prostřednictvím finančních trhů.

Existence „dvou Mundellových modelů“ – neokeynesiánského a moderního může vysvětlit fakt, proč je jejich autor tak hojně citován zastánci i odpůrci EMU. Ronald McKinnon přispěl k diskuzi na téma OCA definováním dalšího kritéria pro vymezení teorie OCA a tím je podle něho stupeň otevřenosti ekonomiky. McKinnon zastává názor, že pro malé otevřené ekonomiky s vysokým podílem obchodovatelného zboží ve vztahu ke zboží neobchodovatelnému je výhodné přičlenit se k větší měnové oblasti nebo tuto oblast společně vytvořit a to i v případě, že země disponuje téměř nulovou mobilitou výrobních faktorů.

Dalším významným autorem, zabývajícím se teorií OCA teorií je Peter Kenen, který navrhuje jako kritérium pro stanovení optimální měnové oblasti stupeň

diverzifikace produkce v ekonomice. Diverzifikace produkce podle Kenena snižuje negativní efekty asymetrických šoků na ekonomiku, a proto je režim fixního kurzu nejvhodnější, nebo alespoň nejméně nevhodný pro ekonomiky s diverzifikovanou produkcí. Země s málo diverzifikovanou produkcí by si měly ponechat režim plovoucího měnového kurzu.

Následně byla definována ještě další, mnohdy si odporující kritéria pro vytvoření optimální měnové oblasti, jako např. podobnost nabídkových a poptávkových šoků a hospodářských cyklů zemí měnové unie, cenová a mzdová flexibilita, fiskální transfery, integrace finančních trhů apod.

3 Trh práce EA12, USA

Následující kapitola se věnuje analýze vývoje na trhu práce v EA12 a USA v období od roku 1999 do roku 2009. Hodnoceny budou hlavní trendy v oblastech nezaměstnanosti, zaměstnanosti a odvětvové struktury trhu práce.

Přijetí evropské měny v 11 zemích Evropy v roce 1999²² znamenalo vytvoření největší společné měnové oblasti v nedávné historii. Tento fakt znamenal vytvoření Evropské centrální banky, která provádí měnovou politiku s cílem zajistit nízký a stabilní růst cenové hladiny ve všech členských zemích.

Společná měna mezi zeměmi přináší významné výhody: odstraňuje kurzové zajištění a transakční náklady, usnadňuje srovnání cen a zvýšení konkurence přes hranice regionu. Transparentní ceny znamenají nižší riziko arbitráží a zvýšení efektivity kapitálu. Podle Evropské komise, je prospěch těchto faktorů pro eurozónu téměř 0,5 % celkového HDP členských zemí.

Existují však i nevýhody, které jsou spojeny se společnou měnovou politikou. Nejdůležitější je ztráta kontroly nad domácí měnovou politikou, která musí být předána na nadnárodní úroveň. Za druhé, země nemůže manipulovat se směnným kurzem své měny a korigovat tak např. konkurenceschopnost státu. Ztráta těchto dvou nástrojů představuje značné problémy pro zemi, která je konfrontována s hospodářskými podmínkami, které se odlišují od jeho partnerů, neboť k dispozici je pouze fiskální politika.

²² EA 11 - Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Nizozemsko, Lucembursko, Německo, Portugalsko, Rakousko, Španělsko.

3.1 Trh práce EA12

Mezi základní svobody jednotného trhu ES/EU, které jsou zaručeny právními předpisy Společenství, patří volný pohyb osob, zboží, služeb a kapitálu. Volný pohyb pracovníků je základem volného pohybu osob, jelikož evropská integrace v rámci vytváření společného trhu začala právě touto skupinou. Volný pohyb pracovních sil platí podle shodných pravidel v celé Evropské unii a také v zemích Evropského hospodářského prostoru.²³ Dohoda o Evropském hospodářském prostoru rozšiřuje jednotný trh Evropské unie o tři ze čtyř zemí Evropského sdružení volného obchodu, a to Norsko, Island a Lichtenštejnsko. Švýcarsko, přestože je členem ESVO²⁴, není součástí Evropského hospodářského prostoru, neboť jeho občané v referendu v roce 1992 hlasovali proti členství v EHP²⁵. Švýcarsko udržuje a rozvíjí své vztahy s Evropskou unií prostřednictvím rozšířených dvojstranných smluv. Od roku 2008 je Švýcarsko součástí Schengenského prostoru²⁶.

Volný pohyb pracovníků je upraven v Lisabonské smlouvě. Tato úprava je však velmi obecná, a proto má velký význam také sekundární legislativa. Zejména se jedná o nařízení 1612/68 o volném pohybu pracovníků a směrnici 2004/38 o právu občanů EU a jejich rodinných příslušníků volně se pohybovat na území členských států. Rozsáhlá judikatura Soudního dvora pak poskytuje výklad úpravy.

„Konkrétně volný pohyb pracovníků zahrnuje:

- ucházet se o skutečně nabízená pracovní místa,
- pohybovat se za tímto účelem volně na území členských států,
- pohybovat se v některém členském státu za účelem výkonu zaměstnání v souladu s právními a správními předpisy, jež upravují zaměstnávání vlastních státních příslušníků,
- zůstat na území členského státu po skončení zaměstnání.“²⁷

²³ ŠLOSARČÍK, I.: Právní rámec evropské integrace. 1. vyd. Praha: EUROPEUM, 2003. 184 s. ISBN 80-903237-0-7.

²⁴ ESVO – Evropské sdružení volného obchodu

²⁵ EHP – Evropský hospodářský prostor

²⁶ Schengenský prostor představuje území v jehož rámci nejsou na společných státních hranicích vykonávány hraniční kontroly a hranice lze tedy překračovat kdykoli a na jakémkoli místě.

²⁷ Lisabonská smlouva (2008)

Z toho vyplývá, že pro zaměstnání v jakémkoliv členském státě EU není nutné pracovní povolení.

3.1.1 Vývoj evropské nezaměstnanosti

Období let 1960 – 1973

Toto období se vyznačovalo vysokou mírou ekonomického růstu (4,8 % ročně), avšak i přes vysoký ekonomický růst bylo vytváření pracovních míst nízké (o 0,3 % ročně). Protože však i růst pracovních zdrojů²⁸ byl nízký (rovněž 0,3 % ročně), byla nezaměstnanost relativně stabilní. Průměrná úroveň míry nezaměstnanosti činila 2,6 % ročně.

Období let 1974 – 1985

V těchto letech došlo k poklesu míry ekonomického růstu (ze 4,8 % asi na 2,5 % ročně) a ke stagnaci zaměstnanosti (zaměstnanost v soukromém sektoru se dokonce snížila, tento pokles byl ale vyvážen růstem pracovních míst ve veřejném sektoru). Vlivem demografických faktorů však došlo k nárůstu pracovních zdrojů (o 0,7 % ročně) a důsledkem byl stálý růst nezaměstnanosti – od méně než 3 % v roce 1974 ke svému vrcholu 10,8 % v roce 1985.

Období let 1986 – 1990

Během tohoto období se zvýšila míra ekonomického růstu (na 3,2 % ročně) a zároveň došlo k růstu počtu pracovních míst (celkem bylo vytvořeno 9 mil. pracovních míst). Výsledkem bylo, že zaměstnanost rostla o 1,3 % ročně a nezaměstnanost poklesla z 10,8 % v roce 1985 na 8,3 % v roce 1990.

Období let 1991 – 2005

Od roku 1991 se míra ekonomického růstu podstatně zpomalovala a následně došlo k poklesu počtu pracovních míst. V letech 1992 – 1994 poklesl počet pracovních míst o 4 mil. Začal znepokojivý vzestup nezaměstnanosti, který se prudce zrychloval až do roku 1994, a spolu s ním došlo ke snížení zaměstnanosti. V roce 1994 dosáhla míra nezaměstnanosti 10,4 % a míra zaměstnanosti činila 59,8 %. V průběhu druhé poloviny

²⁸ Pracovní zdroj - pracovníci a zařízení vykonávající práci potřebnou ke splnění úkolu. Při plnění úkolů spotřebovávají pracovní zdroje čas (hodiny nebo dny).

90. let došlo na trzích práce členských zemí ke strukturálním změnám, jejichž cílem bylo odstranit nepružnost trhů práce. V roce 1997 byl zahájen proces Evropské strategie zaměstnanosti, který je zaměřen na koordinaci politik zaměstnanosti členských zemí. Situace se začala zlepšovat, došlo k významnému snížení nezaměstnanosti a zvýšení zaměstnanosti. V průběhu let 1995 – 2001 bylo vytvořeno 12 mil. pracovních míst, v roce 2002 dalších 500 tis. Míra zaměstnanosti vzrostla – v roce 1998 dosahovala 64,4%, v roce 2000 vzrostla na 63,4 % a v roce 2005 dosáhla 65,1 %. V roce 2005 dosahovala míra nezaměstnanosti 7,9 %.²⁹

3.1.2 Typy nezaměstnanosti v rámci EU

Evropská ekonomika nedokázala od počátku 70. let až do poloviny 90. let čelit růstu pracovních zdrojů, a proto počátek růstu nezaměstnanosti sahá právě až do 70. let. I přesto, že v celé druhé polovině 20. století byl v Evropské unii zaznamenán ekonomický růst, nebyl tento růst doprovázen dostatečnou tvorbou pracovních míst a v důsledku toho se počet lidí, kteří hledali práci, neustále zvyšoval a počátkem 90. let se stala vysoká nezaměstnanost součástí sociálně-ekonomické reality Evropy. Koncem 20. století byly v Evropě identifikovány tři typy nezaměstnanosti, které byly odlišné podle svých příčin:

- Cyklická nezaměstnanost – odráží vztah mezi ekonomickým růstem a zaměstnaností. Na evropském trhu práce docházelo v období od počátku 70. let až do začátku 90. let k nárůstu zdrojů pracovních sil. Při dlouhodobě nízké tvorbě pracovních míst došlo proto vždy v okamžiku zpomalení ekonomického růstu k prudkému růstu nezaměstnanosti.
- Strukturální nezaměstnanost – je výsledkem nerovnováhy mezi strukturou nabídky a strukturou poptávky na trhu práce. Vysoká nezaměstnanost byla proto mimo jiné důsledkem nízké propojenosti vzdělávací soustavy a trhu práce a nedostatečného rozvoje lidských zdrojů na trhu práce, nedostatečné flexibility trhu práce a podniků, zastaralých systémů zaměstnanosti, které nekladly důraz na aktivní politiku zaměstnanosti.

²⁹ KOTÝNKOVÁ, M., Trh práce na přelomu tisíciletí. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2006. 256 s. ISBN 80-245-1149-5.

- Technologická nezaměstnanost – provází průmyslovou společnost od jejího vzniku spolu s tím, jak společnost absorbuje vývoj techniky. Technický pokrok vnáší změny do výrobních procesů a do organizace práce a důsledkem je snižování počtu pracovních míst. Technologické změny umožňují v současné době vyrobit stejné množství výrobků – komodit s třetinou pracovní síly, než které bylo zapotřebí v padesátých letech minulého století.³⁰ Protože však technický pokrok podmiňuje ekonomický růst, umožňuje zároveň i současný růst zaměstnanosti tím, že úbytek pracovních míst vyvolaný technickým pokrokem je možné kompenzovat akceptací nových individuálních a kolektivních potřeb, které mohou být základem pro vznik nových pracovních příležitostí. Zatímco v 19. století a počátkem 20. století byla nezaměstnanost spojena s prudkým poklesem produkce, v současnosti existuje i v období ekonomického růstu. I když nová pracovní místa nelze vytvářet bez ekonomického růstu, růst sám o sobě nestačí, a proto je zapotřebí provádět na trhu práce strukturální změny.³¹

3.1.3 Evropský trh práce a systém EURES

V rámci volného pohybu pracovníků v zemích Evropské unie má velký význam tzv. systém EURES, který funguje na principu jakési veřejné „zprostředkovatelny práce“ (obdoba úřadu práce na komunitární úrovni) a zároveň informuje občany EU o možnostech jejich pracovního uplatnění v kterékoli členské zemi. Jedná se o složitou síť lidí (euro-managerů a euro-poradců) a techniky, v rámci které dochází k neustálému toku informací, rad a údajů o počtu i kvalitě volných míst. Její jednotlivé subsystémy jsou budovány na vnitrostátní úrovni členského státu.

Síť EURES vznikla v roce 1994 na základě partnerského vztahu mezi Evropskou komisí a veřejnými službami zaměstnanosti patnácti členských států (mimo ně se systému účastní i Norsko a Island). Jejím základním posláním je umožňovat aktuální výměnu volných pracovních míst v rámci evropského hospodářského prostoru, zajištění výměny informací o pracovních a životních podmínkách, rozvoj spolupráce mezi

³⁰ K úbytku pracovních míst došlo především v zemědělství a průmyslu. 20. století je dokonce označováno jako století „úpadku zemědělství“, tj. sektoru, který až do počátku 20. století dominoval

³¹ KOTÝNKOVÁ, M.: Trh práce na přelomu tisíciletí. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2006. 256 s. ISBN 80-245-1149-5.

Evropskou komisí a službami zaměstnanosti členských států, vytvoření zvláštních struktur pro spolupráci a služby týkající se pracovní mobility v příhraničních oblastech, výměnu informací o situaci a trendech trhu práce v jednotlivých státech. Vzhledem ke složitosti systému EURES bylo nezbytné vytvořit centrální Evropský koordinační úřad, který je odpovědný za propagaci systému na úrovni Evropské unie a ve spolupráci s Technickým a poradním výborem pro volný pohyb pracovní síly přispívá k realizaci a dosahování cílů EURES. Systém EURES zahrnuje dvě základní databáze: 1. informace o volných pracovních místech, 2. všeobecné informace o životních a pracovních podmínkách v členských státech. Každý členský stát je zastoupen tzv. euro-managerem v pracovní skupině EURES, přičemž tento euro-manager má za úkol rozvíjet a monitorovat národní systém, přenášet informace z evropského trhu práce na vnitrostátní úroveň, řídit, koordinovat činnost a organizovat vzdělávání euro-poradců, zabezpečovat propagaci principů EURES, spolupracovat se sociálními partnery (např. s odbory, zejména s různými odborovými centrály působícími v dané zemi nebo i na celoevropské úrovni. Činiteli vyskytujícími se pouze na vnitrostátní (národní) úrovni jsou již zmínění euro-poradci. Ti poskytují specializované poradenství na národním trhu práce, a to jak uchazečům o zaměstnání, tak i zaměstnavatelům. Jejich aktivity a technické vybavení jsou financovány vnitrostátními institucemi (veřejnými službami zaměstnanosti), přičemž využívají částečné finanční a technické podpory Evropské komise.³²

3.2 Nezaměstnanost EA12

Definice nezaměstnanosti je založena na definici Mezinárodní organizace práce (ILO).³³ Podle této definice jsou za nezaměstnané považovány všechny osoby 15leté a starší, které ve sledovaném období souběžně splňovaly níže uvedené tři podmínky:

- nebyly zaměstnané,
- hledaly aktivně práci, přičemž formou aktivního hledání práce se rozumí hledání prostřednictvím úřadu práce nebo soukromé zprostředkovatelny práce, dále

³² E-právo. Evropský trh práce a systém EURES [online]. 2001. [cit. 18. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/evropsky-trh-prace-a-system-eures-15367.html>

³³ ILO – International labour organization, Mezinárodní organizace práce

hledání práce přímo v podnicích, využívání inzerce, podnikání kroků pro založení vlastní firmy, podání žádosti o pracovní povolení a licence nebo hledání zaměstnání jiným způsobem,

- byly připraveny k nástupu do práce, tzn., že během referenčního týdne byly k dispozici okamžitě nebo nejpozději do 14 dnů pro výkon placeného zaměstnání nebo zaměstnání ve vlastním podniku.

Pokud osoby nesplňují alespoň jednu ze tří stanovených podmínek, jsou klasifikovány jako zaměstnané nebo ekonomicky neaktivní. Jedinou výjimkou je skupina osob, které práci nehledají, neboť ji již našly, ale nástup je stanoven nejpozději do 14 dnů. Tyto osoby jsou podle definice Eurostatu zařazeny rovněž mezi nezaměstnané.

Míra nezaměstnanosti³⁴ vyjadřuje podíl nezaměstnaných na celkové pracovní síle. Vztah lze zapsat v následujícím tvaru:

$$u = \frac{U}{L}$$

Rozdíl mezi různými mírami nezaměstnanosti spočívá především v použité metodice stanovení čitatele a jmenovatel, ale i v přesnosti zdrojů dat a časové srovnatelnosti obou údajů.

Všechny vyspělé země světa se potýkají s nezaměstnaností a její snižování patří mezi hlavní priority jednotlivých domácích vlád. Nejvíce je potom zaměřena pozornost na snižování nezaměstnanosti lidí nad padesát let, mladých lidí do 25 let a na snižování dlouhodobé nezaměstnanosti. Průměrná nezaměstnanosti ve státech EA12 v období od roku 1999 – 2009 se pohybovala na úrovni 7,2 %. Mezi léty 2000 a 2001 došlo k poklesu až na 6,5 %. Od roku 2002 do roku 2006 situace na trhu stagnovala v průměru na úrovni 7,3 %. V roce 2009 se naplno v EA12 začala projevovat hospodářská krize a nezaměstnanost vystoupala na 8,6 %. Přičemž nejhorší pozorovatelná situace (tabulka č. 3.1) je ve Španělsku, kde průměr dosahuje 11 %. Druhého nejhoršího výsledku dosáhlo Řecko s 9,9 % a třetí následuje poněkud překvapivě Francie s 9 %. Od počátku globální krize se nezaměstnanost ve Španělsku v roce 2009 vyšplhala na 18 %, což je více než dvojnásobek průměru EA12. Před krizí se nezaměstnanost ve Španělsku nacházela na

³⁴ *u...míra nezaměstnanosti, U...počet nezaměstnaných, L...celkový počet pracovních sil*

přibližně stejné úrovni jako ve Francii, tyto země se podobají i co se týče podpory v nezaměstnanosti a v dalších systémových rysech na trhu práce. Nezaměstnanost ve Francii stoupla jen na 9,5 %.

Tabulka č. 3.1: Nezaměstnanost EA12 v %

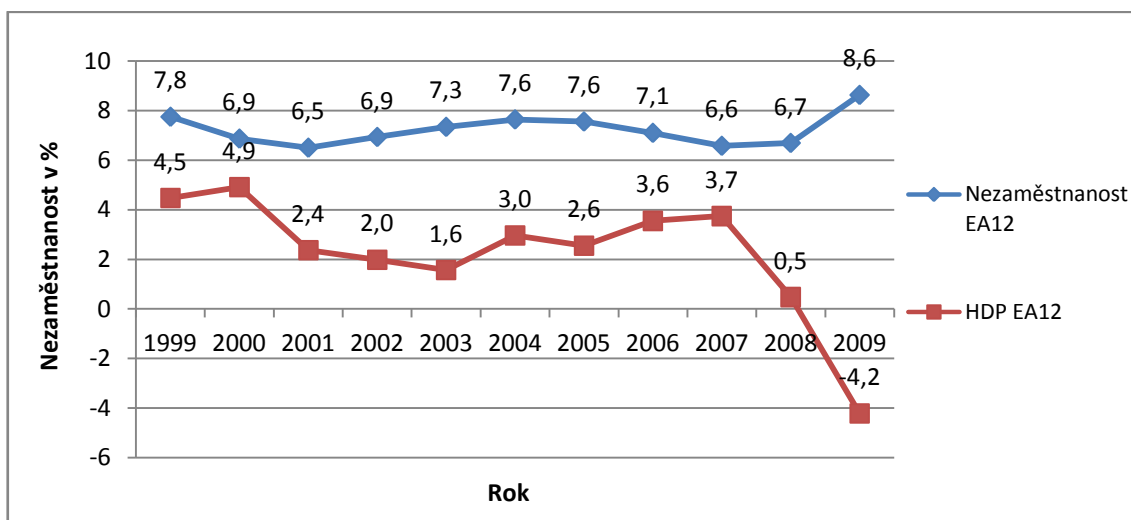
Stát	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Belgie	8,5	6,9	6,6	7,6	8,2	8,4	8,5	8,3	7,5	7	7,9
Finsko	10,3	9,6	9,1	9,1	9,1	8,9	8,3	7,7	6,9	6,4	8,2
Francie	10,4	9	8,3	8,6	9	9,2	9,3	9,2	8,4	7,8	9,5
Irsko	5,7	4,2	4	4,5	4,6	4,5	4,4	4,5	4,6	6,4	11,9
Itálie	10,9	10,1	9,1	8,6	8,5	8	7,7	6,8	6,2	6,8	7,8
Nizozemsko	3,6	3	2,6	3,1	4,1	5,1	5,3	4,3	3,6	3,1	3,7
Lucembursko	2,4	2,2	1,9	2,6	3,8	5	4,6	4,6	4,2	4,9	5,2
Německo	8,3	7,5	7,6	8,4	9,3	9,8	10,6	9,8	8,4	7,3	7,5
Portugalsko	4,5	4	4,1	5,1	6,4	6,8	7,7	7,8	8,1	7,7	9,6
Rakousko	3,9	3,6	3,6	4,2	4,3	4,9	5,2	4,8	4,4	3,8	4,8
Řecko	12	11,2	10,7	10,3	9,7	10,5	9,9	8,9	8,3	7,7	9,5
Španělsko	12,5	11,1	10,4	11,1	11,1	10,6	9,2	8,5	8,3	11,4	18
EA12	7,8	6,9	6,5	6,9	7,3	7,6	7,6	7,1	6,6	6,7	8,6

Zdroj: OECD 2011, vlastní zpracování.

Jeden z rozdílů mezi trhem práce v těchto dvou zemích představuje fakt, že ve Španělsku jsou mnohem vyšší náklady na propouštění zaměstnanců. Vedle toho má Španělsko mnohem volnější regulaci zaměstnání na dobu určitou. Podpora zaměstnání na dobu určitou má na nezaměstnanost nejasný vliv, protože zvyšuje vytváření pracovních míst, i jejich destrukci. Pokud jsou náklady propouštění příliš vysoké, snižují množství pracovních míst na dobu určitou, která se časem mění na pracovní místa na dobu neurčitou. Zaměstnavatelé totiž místo vytváření dlouhodobých pracovních míst zůstávají u obnovování pozic krátkodobých. Výsledkem je, že při recesích dochází k vyššímu růstu nezaměstnanosti.

Vztah mezi nezaměstnaností a růstem produkce nám znázorňuje graf č. 3.1, který jasně dokazuje, že pokud roste úroveň nezaměstnanosti tak objem vytvořené produkce klesá. Tento fakt nám jasně dokumentuje rok 2009, kdy vlivem celosvětové recese došlo k poklesu HDP o 4,2% a následkem toho se míra nezaměstnanosti vyšplhala až na úroveň 8,6%. Oba extrémy byly nejvyšší za posledních deset let.

Graf č. 3.1: Nezaměstnanost a růst HDP v EA12 v letech 1999 – 2009 v %

Zdroj: OECD 2011, vlastní zpracování.

3.2.1 Nezaměstnanost EA12 muži

Průměrná nezaměstnanost mezi muži v období let 1999 – 2009 byla 6,3 %. Nejnižší průměr ze zemí EA12 v počtu nezaměstnaných mužů dosahovalo Lucembursko 3 %, Nizozemsko 3,4 % a Rakousko 4 %. Naopak nejhůře na tom bylo překvapivě Německo, které dosahovalo v průměru hodnoty 8,9 %. Na druhém místě bylo Španělsko 8,8 % a na třetím v pořadí bylo Finsko 8,3 %. V roce 2001 vykazovalo EA12 nejnižší úroveň nezaměstnanosti, která dosahovala 6,9 %. Rok 2009 představoval značný dopad hospodářské krize na vývoj nezaměstnanosti, hodnota tohoto roku byla 8,6 %. Zajímavostí je, že druhá nejvyšší nezaměstnanost ve zkoumaném období byla zaznamenána právě deset let od příchodu hospodářské krize tedy v roce 1999 a měla hodnotu 7,8 %.

Tabulka č. 3.2: Nezaměstnanost EA12 muži v %

Stát	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Belgie	7,2	5,6	5,8	6,7	7,6	7,5	7,7	7,4	6,7	6,5	7,7
Finsko	9,7	8,7	8,7	9,1	9,3	8,8	8,1	7,4	6,6	6,2	8,9
Francie	8,9	7,5	7	7,7	8,1	8,4	8,4	8,5	7,8	7,3	9,3
Irsko	5,7	4,3	4,1	4,7	4,9	4,8	4,6	4,6	4,9	7,5	14,9
Itálie	8,5	7,8	7	6,7	6,5	6,4	6,2	5,4	4,9	5,5	6,8
Nizozemsko	2,8	2,4	2,1	2,8	4,1	4,9	4,9	3,9	3,1	2,8	3,7
Lucembursko	1,8	1,8	1,6	2	3	3,6	3,6	3,5	3,4	4,1	4,6
Německo	8,1	7,5	7,8	8,8	9,9	10,3	11,2	10,2	8,2	7,4	8
Portugalsko	3,9	3,2	3,2	4,2	5,6	6	6,8	6,6	6,7	6,6	9
Rakousko	3,3	3	3,2	4	4	4,4	4,9	4,3	3,9	3,6	5
Řecko	7,9	7,4	7,2	6,8	6,2	6,6	6,2	5,6	5,2	5,1	6,9
Španělsko	9	7,9	7,5	8,1	8,2	8	7,1	6,3	6,4	10,1	17,7
EA12	6,4	5,6	5,4	6,0	6,5	6,6	6,6	6,1	5,7	6,1	8,5

Zdroj: OECD 2011, vlastní zpracování.

3.2.2 Nezaměstnanost EA12 ženy

Ženy v Evropě jsou častěji nezaměstnané než muži. Ve většině členských zemí EA12 to mají ženy při uplatnění na trhu práce těžší než muži. Za celou EA12 dosahuje nezaměstnanost žen v období od roku 1999 - 2009 hodnoty 8,5 % oproti nezaměstnanosti mužů 6,3 %. Nejnížší rozdíly v nezaměstnanosti dle pohlaví jsou tradičně ve Skandinávii (Finsko), zemích střední Evropy a v Nizozemí. Naproti tomu nejvyšší rozdíly v nezaměstnanosti žen a mužů jsou v jižních zemích Evropy, například v Řecku činí nezaměstnanost žen 15 %, což je dvojnásobně více než u mužů (6,5 %). Obdobná situace panuje také ve Španělsku, Itálii.

Tabulka č. 3.3: Nezaměstnanost EA12 ženy v %

Stát	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Belgie	10,2	8,5	7,5	8,7	8,8	9,5	9,5	9,3	8,5	7,6	8,1
Finsko	10,8	10,5	9,7	9,1	8,9	9	8,5	8,1	7,2	6,7	7,6
Francie	12,1	10,8	9,9	9,8	10	10,2	10,3	10,1	9	8,4	9,8
Irsko	5,5	4,1	3,8	4,1	4,1	4	4,1	4,2	4,1	4,9	8,1
Itálie	14,8	13,6	12,2	11,5	11,4	10,5	10	8,8	8	8,5	9,3
Nizozemsko	4,5	3,9	3,3	3,5	4,3	5,3	5,8	5	4,1	3,4	3,8
Lucembursko	3,3	2,9	2,4	3,5	4,9	6,8	6	6	5,2	5,8	5,9
Německo	8,5	7,5	7,4	7,9	8,7	9,1	10	9,4	8,3	7,2	6,9
Portugalsko	5,1	5	5,1	6,1	7,3	7,7	8,8	9,1	9,7	9	10,3
Rakousko	4,7	4,3	4,2	4,4	4,7	5,4	5,5	5,3	5	4,2	4,6
Řecko	18,1	17,1	16,1	15,7	15	16,2	15,3	13,6	12,8	11,5	13,2
Španělsko	18,1	16,1	14,8	15,7	15,3	14,3	12,2	11,6	10,9	13	18,4
EA12	9,6	8,7	8,0	8,3	8,6	9,0	8,8	8,4	7,7	7,5	8,8

Zdroj: OECD 2011, vlastní zpracování.

3.3 Zaměstnanost EA12

Ve vývoji míry zaměstnanosti (podíl pracujících na počtu obyvatelstva ve věku 15 – 64 let) jako komplexního indikátoru se projevují všechny faktory ovlivňující intenzitu zapojení obyvatelstva do práce. Podle Lisabonské strategie se měla EU stát do roku 2010 „nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější znalostní ekonomikou, schopnou udržitelného hospodářského růstu s více a lepšími pracovními místy a s větší sociální soudržností“³⁵

Z názvu číší značná ambicióznost projektu, který měl, kromě mnoha jiných cílů, zlepšit pozici EU ve světové ekonomice. Právě přílišná komplexnost, je vedle slabého ekonomického růstu označována za jednu z příčin, proč se po čtyřech letech velkoryse pojatá strategie zúžila pouze na nejpálčivější problémy EU: relativně slabý ekonomický růst, nízkou produktivitu a zaměstnanost evropské populace. Strategie vznikla na summitu Evropské rady v Lisabonu v roce 2000 a rozšiřovala předchozí iniciativy.

³⁵ European Commission. (2000), *Lisbon* European Council 23 and 24 March 2000, Presidency Conclusions, s. 2. [online]. [cit. 15. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.europarl.europa.eu/bulletins/pdf/1s2000en.pdf>>

EU si byla vědoma svého stále většího zaostávání za USA. Zejména rozvoj IT technologií výrazně přispěl k hospodářskému růstu v USA v 90. letech, což bylo impulsem pro vytvoření tzv. znalostní společnosti v EU, investování do lidského kapitálu včetně podpory vědy a výzkumu.

Tabulka č. 3.4: Zaměstnanost EA12 v %

Stát	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Belgie	59,3	60,5	59,9	59,9	59,6	60,3	61,1	61	62	62,4	61,6
Finsko	66,4	67,2	68,1	68,1	67,7	67,6	68,4	69,3	70,3	71,1	68,7
Francie	60,9	62,1	62,8	63	64	63,8	63,7	63,7	64,3	64,9	64,1
Irsko	63,3	65,2	65,8	65,5	65,5	66,3	67,6	68,7	69,2	67,6	61,8
Itálie	52,7	53,7	54,8	55,5	56,1	57,6	57,6	58,4	58,7	58,7	57,5
Nizozemsko	71,7	72,9	74,1	74,4	73,6	73,1	73,2	74,3	76	77,2	77
Lucembursko	61,7	62,7	63,1	63,4	62,2	62,5	63,6	63,6	64,2	63,4	65,2
Německo	65,2	65,6	65,8	65,4	65	65	66	67,5	69,4	70,7	70,9
Portugalsko	67,4	68,4	69	68,8	68,1	67,8	67,5	67,9	67,8	68,2	66,3
Rakousko	68,6	68,5	68,5	68,7	68,9	67,8	68,6	70,2	71,4	72,1	71,6
Řecko	55,9	56,5	56,3	57,5	58,7	59,4	60,1	61	61,4	61,9	61,2
Španělsko	53,8	56,3	57,8	58,5	59,8	61,1	63,3	64,8	65,6	64,3	59,8
EA12	62,2	63,3	63,8	64,1	64,1	64,4	65,1	65,9	66,7	66,9	65,5

Zdroj: EUROSTAT 2011, vlastní zpracování.

Z uvedeného výčtu vyplývá, že evropský trh práce se potýkal dlouhodobě s řadou problémů. V nejdůležitějších oblastech si Evropská unie stanovila kvantitativní cíle, které měly být i politickými nástroji pro implementaci Strategie. Kriteria v oblasti zaměstnanosti stanovila hranice pro dosažení míry zaměstnanosti následovně³⁶:

- růst celkové zaměstnanosti ve všech členských státech do roku 2005 na 65 % a do roku 2010 co nejblíže hodnotě 70 %,
- snížení průměrné nezaměstnanosti v EU do roku 2010 na 4 %,
- dosáhnout míry zaměstnanosti starších pracovníků (věková skupina 55–64let), 50 % do roku 2010,
- dílčí cíl do roku 2005, dosáhnout 57 % zaměstnanosti žen a do roku 2010 60%.

³⁶ European Commission. (2000), *Lisbon* European Council 23 and 24 March 2000, Presidency Conclusions, s. 2. [online]. [cit. 15. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.europarl.europa.eu/bulletins/pdf/1s2000en.pdf>>

Jak je (z tabulky č. 3.4) patrné, tak kritérium zaměstnanosti do roku 2005 na úrovni 65 % splňovalo jen 6 zemí a sice: Finsko 68,4 %, Irsko 67,6 %, Nizozemsko 73,2 %, Německo 66 %, Portugalsko 67,5 % a Rakousko 68,6 %. Průměr celé EA12 byl jen o pouhou desetinu procentního bodu nad požadovaným limitem. Již dlouhodobě dosahují nejhorších výsledků státy Jihoevropské jako např.: Itálie, Španělsko, Řecko a také Belgie. Je to způsobeno několika faktory od struktury ekonomiky až po mentalitu a životní styl. Nejlépe je na tom Finsko, Rakousko a Nizozemsko tedy jedny z nejvyspělejších ekonomik v Evropě, dosahují velice vysoké životní úrovně a HDP. Dále pak můžeme pozorovat vstup světové hospodářské krize do EA12, kdy v roce 2007 byla celková zaměstnanost na úrovni 66,9 % a v roce 2009 poklesla o 1,4 procentního bodu tedy na 65,5 %.

3.3.1 Zaměstnanost EA12 muži

Pokud se bude sledovat zaměstnanost mužů, která je zobrazena v tabulce č. 3.5, tak zjistíme, že muži jsou na tom v porovnání se ženami mnohem lépe a celkově dosahují vyšší úrovně zaměstnanosti napříč všemi státy v EA12. Průměrně se míra nezaměstnanosti u mužů v EA12 pohybuje na úrovni 73 %. V dlouhodobém horizontu je na tom nejlépe Nizozemsko 81,6 %, Rakousko 76,8 % a Irsko 75,2 % a naopak nejhůře Belgie 68,2 %, Francie 69,2 % a Itálie 69,3 %.

Tabulka č. 3.5: Zaměstnanost EA12 muži v %

Stát	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Belgie	68,1	69,5	68,8	68,3	67,3	67,9	68,3	67,9	68,7	68,6	67,2
Finsko	69,2	70,1	70,8	70	69,7	69,7	70,3	71,4	72,1	73,1	69,5
Francie	68	69,2	69,7	69,5	69,9	69,5	69,2	68,9	69,2	69,6	68,4
Irsko	74,5	76,3	76,6	75,4	75,2	75,9	76,9	77,9	77,5	74,9	66,3
Itálie	67,3	68	68,5	69,1	69,6	70,1	69,9	70,5	70,7	70,3	68,6
Nizozemsko	80,9	82,1	82,8	82,4	81,1	80,2	79,9	80,9	82,2	83,2	82,4
Lucembursko	74,5	75	75	75,1	73,3	72,8	73,3	72,6	72,3	71,5	73,5
Německo	72,8	72,9	72,8	71,8	70,9	70,8	71,3	72,8	74,7	75,9	75,6
Portugalsko	75,8	76,5	77	76,5	75	74,2	73,4	73,9	73,8	74	71,1
Rakousko	77,6	77,3	76,4	76,4	76,4	74,9	75,4	76,9	78,4	78,5	76,9
Řecko	71,1	71,5	71,4	72,2	73,4	73,7	74,2	74,6	74,9	75	73,5
Španělsko	69,3	71,2	72,5	72,6	73,2	73,8	75,2	76,1	76,2	73,5	66,6
EA12	72,4	73,3	73,5	73,3	72,9	72,8	73,1	73,7	74,2	74,0	71,6

Zdroj: EUROSTAT 2011, vlastní zpracování.

3.3.2 Zaměstnanost EA12 ženy

Rovnost žen a mužů je jedním ze základních lidských práv, společnou hodnotou EA12 a nezbytnou podmínku pro dosažení cílů unie v oblasti růstu, zaměstnanosti a sociální soudržnosti. I když nerovnosti přetrvávají, učinila Evropská unie v posledních desetiletích značný pokrok v dosahování rovnosti žen a mužů zejména díky právním předpisům v oblasti rovnocenného zacházení, zohledňování této otázky ve veřejném i soukromém životě a díky konkrétním opatřením na podporu postupu žen v zaměstnání.³⁷

³⁷ Evropská komise. Rovnost žen a mužů [online]. 2010 [cit. 16. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=cs&catId=418>>

Tabulka č. 3.6: Zaměstnanost EA12 ženy v %

Stát	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Belgie	50,4	51,5	51	51,4	51,8	52,6	53,8	54	55,3	56,2	56
Finsko	63,4	64,2	65,4	66,2	65,7	65,6	66,5	67,3	68,5	69	67,9
Francie	54	55,2	56	56,7	58,2	58,3	58,4	58,6	59,7	60,4	60
Irsko	52	53,9	54,9	55,4	55,7	56,5	58,3	59,3	60,6	60,2	57,4
Itálie	38,3	39,6	41,1	42	42,7	45,2	45,3	46,3	46,6	47,2	46,4
Nizozemsko	62,3	63,5	65,2	66,2	66	65,8	66,4	67,7	69,6	71,1	71,5
Lucembursko	48,6	50,1	50,9	51,6	50,9	51,9	53,7	54,6	56,1	55,1	57
Německo	57,4	58,1	58,7	58,9	58,9	59,2	60,6	62,2	64	65,4	66,2
Portugalsko	59,4	60,5	61,3	61,4	61,4	61,7	61,7	62	61,9	62,5	61,6
Rakousko	59,6	59,6	60,7	61,3	61,6	60,7	62	63,5	64,4	65,8	66,4
Řecko	41	41,7	41,5	42,9	44,3	45,2	46,1	47,4	47,9	48,7	48,9
Španělsko	38,5	41,3	43,1	44,4	46,3	48,3	51,2	53,2	54,7	54,9	52,8
EA12	52,1	53,3	54,2	54,9	55,3	55,9	57,0	58,0	59,1	59,7	59,3

Zdroj: EUROSTAT 2011, vlastní zpracování

S přesycením trhu v oblasti zaměstnávání mužů v některých členských státech EU se vytváření nových pracovních míst přesouvá stále více k ženám, a to k takovým skupinám ženské populace, jejichž míra zaměstnanosti byla v minulosti nejnižší. Jedná se např. o 30 % růst v zaměstnanosti žen starších 55 let, ke kterému došlo v letech 2000 – 2007. Na druhé straně je nutné zdůraznit, že pracovní místa, ve kterých ženy obvykle pracují (navzdory vysoké úrovni kvalifikace žen), jsou méně kvalitní a hůře placené než v případě mužů. Pouze kolem 30 % žen pracuje na manažerských postech v tom nejširším slova smyslu. Odborníci se domnívají, že by toto číslo bylo ještě mnohem menší, pokud by slovo „manažer“ bylo mnohem přesněji definováno. Ženy mnohem raději také pracují na částečný pracovní úvazek a problémy s rovnováhou pracovního a rodinného života jako je špatná dostupnost péče o děti v některých členských zemích ovlivňují mnohem více ženy než muže.³⁸

Nejhorší situace v zaměstnávání žen EA12 je ve státech Jižní Evropy, kde absolutně nejhůře je na tom Itálie, která dosahuje průměru v letech 1999 – 2009 necelých 44 %, následuje ji Řecko 45 % a Španělsko 48 %. Dlouhodobě nejlepších

³⁸ Euractiv. Práce žen není spravedlivě odměňována [online]. 2010 [cit. 15. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.euractiv.cz/socialni-politika/clanek/prace-zen-neni-v-eu-spravedlive-odmenovana>>

výsledků dosahuje Nizozemsko, které dosahuje bezmála 67 % a Finsko, které dosahuje 66 %. Průměr zaměstnanosti u žen v EA12 v letech 1999 – 2009 má hodnotu 56 %.

3.4 Sektorová struktura zaměstnanosti EA12

Porovnání minulých vývojových trendů struktury zaměstnanosti v EA12 ukazuje, že se projevují dlouhodobé trendy, jakými procházely a dále prochází vyspělé ekonomiky. Jejich typickým projevem je postupný pokles zaměstnanosti v zemědělství a průmyslu, i když nestejnou měrou, a výrazný přesun pracovní síly do odvětví služeb. V rámci těchto tří hlavních sektorů ekonomiky lze sledovat další typické změny v rozložení zaměstnanosti mezi odvětvími, jako je například přesun zaměstnanosti z výrobní sféry do služeb pro podniky, nárůst a následný pokles zaměstnanosti ve finančních službách, růst zaměstnanosti ve školství a ve zdravotnictví. K porovnání vývojových trendů zaměstnanosti (tabulka č. 3.7) byla využita data z databáze OECD za období let 1999 – 2009. Analyzovány byly změny ve strukturách zaměstnanosti, které nastaly během uplynulých deseti let v hlavních ekonomických sektorech zemědělství, průmyslu a ve službách. V zemědělském sektoru byl směr vývoje zaměstnanosti postupně klesající, v roce 1999 v zemědělství pracovalo 6,5 % zaměstnanců, zatímco v roce 2009 už to bylo jen necelých 5 %, což lze, vzhledem k vývoji v ostatních dvou sektorech, hodnotit jako pokračující projev sbližování struktury zaměstnanosti s vyspělými ekonomikami Japonska a především USA. Zaměstnanost v sektoru průmyslu v EA12 během sledovaného období zaznamenala pokles v roce 1999 měla hodnotu 28,1 % a v roce 2009 dosahovala 22,8 %. Rozdíl ve sledovaném období činí 5,3 %. V sektoru služeb dochází neustále k růstu zaměstnanosti. Tento sektor se neustále rozvíjí a absorbuje do sebe zaměstnance z předcházejících dvou sektorů zemědělství a průmyslu. Úroveň zaměstnanosti v sektoru služeb v roce 1999 byla 65,2 % a v roce 2009 už to bylo 72,3 %. Změna představuje nárůst během deseti let o 7,1 % a kopíruje tak celosvětový trend vyspělých ekonomik.

Tabulka č. 3.7: Sektorová struktura zaměstnanosti EA12

Odvětví	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Zemědělství	6,5	6,3	6,0	5,8	5,8	5,3	5,2	5,1	5,0	4,7	4,7
Průmysl	28,1	27,8	27,7	27,1	26,6	26,2	25,8	25,7	25,5	24,3	22,8
Služby	65,2	65,2	65,8	66,1	67,1	68,0	68,5	68,8	69,2	70,7	72,3

Zdroj: OECD 2011, vlastní zpracování.

Jak již bylo konstatováno, struktura zaměstnanosti vykazuje s růstem ekonomické úrovně určité typické tendence projevující se zejména poklesem zaměstnanosti v zemědělství, průmyslu a nárůstem zaměstnanosti ve službách.

3.5 Trh práce USA

Mezi ekonomikou Spojených států amerických a ekonomikou EA12 je řada rozdílů. Jedním z největších je právě fungování trhu práce. Legislativní úprava trhu práce USA vytváří příznivé podmínky pro zaměstnavatele, kteří nemají v případě růstu hospodářství problémy se zaměstnáváním dodatečných zaměstnanců a v případě útlumu s jejich propouštěním. Výpovědní lhůta není zákonem stanovena, většinou však bývá uvedena v kolektivní smlouvě, zpravidla bývá 14 dnů. Zaměstnavatelé nemusejí dále vyplácet odstupné. Vedlejší náklady spojené s ukončením zaměstnání jsou tedy ve srovnání s EA12 nízké. Zaměstnavatelé tak nemají strach s přijímáním nových zaměstnanců. Liberální legislativa pro zaměstnavatele je v konečném efektu příznivá i pro zaměstnance. Naproti tomu v EA12 jsou dlouhé výpovědní lhůty, vysoké odstupné, výrazné omezení některých prací či vysoká minimální mzda.

V USA se dá rychle skončit u jednoho zaměstnavatele a rychle začít pracovat pro druhého zaměstnavatele. Američané tak mění podstatně častěji práci než Evropané. V průměru pracují pro jednoho zaměstnavatele 6 let (např. Němci 12 let). Nejdéle pracují pro jednoho zaměstnavatele Japonci, pro které je změna zaměstnání velmi stresovou záležitostí. Firemní loajalita je v Japonsku pořád velmi ceněna. Případná ztráta zaměstnání tak přináší Američanům nejmenší stres, nejsou tolik pesimističtí a se ztrátou zaměstnání se umí lépe porvat. Změna práce je pro Američany událostí, kterou zažijí několikrát během života a umějí se s ní vypořádat.

V USA jsou také ve větší míře uplatněny tzv. alternativní úvazky jako např. práce z domova, pružná pracovní doba, zkrácené pracovní úvazky. Zaměstnavatelé nabízející tyto druhy pracovních úvazků šetří náklady např. za energie, za prostory, stravování, cestovné a dobře motivují zaměstnance. Produktivita zaměstnanců je rovněž vyšší. Nové technologie umožňují mnohé profese vykonávat z domova, čehož některé firmy využívají a pracovníci, kterým to náplň práce dovoluje, pracují několik dní v týdnu z domova. Nejpružnější pracovně-právní úprava je dle Světové banky (Doing Business 2010) v USA, Austrálii a Singapuru.³⁹

Flexibilní pracovní úvazky dovolují mnohým zaměstnavatelům získat velmi kvalifikované odborníky, i když jim konkurence nabízí vyšší mzdu. Především Evropané si rok od roku více cení volného času a vyhledávají flexibilní pracovní úvazky. Personální politika je velmi důležitá pro všechny úspěšné firmy. Motorem růstu ve firmách s vysokou přidanou hodnotou, kterým patří budoucnost, jsou totiž myšlenky a „know-how“ zaměstnanců. Získání a udržení kvalitních zaměstnanců je velmi důležité. Úspěšné firmy se také snaží snižovat fluktuaci všech svých zaměstnanců.

3.5.1 Vývoj nezaměstnanosti v USA

Období let 1974 až 1982

Začátek toho to období byl charakteristický nízkou mírou nezaměstnanosti nejen v USA, ale taky v Kanadě, Japonsku, Austrálii a v některých evropských zemích (Francie, Německo, Itálie, VB, Nizozemí a Švédsko). Spojené státy americké v roce 1974 dosahovaly míry nezaměstnanosti 5,6 %, v následujících letech docházelo k mírnému navýšení a míra nezaměstnanosti se pohybovala mezi 7 – 8 %. Na hodnotu kolem 5 % se vrátila až v roce 1979, nicméně v dalších letech došlo k dalšímu nárůstu. Nejvyšší míra nezaměstnanosti od konce 2. světové války byla zaznamenána v roce 1982, kdy se vyšplhala na rekordních 9,7 %. Zajímavý byl i podíl mezi nezaměstnanými muži a ženami, v roce 1974 bylo nezaměstnaných mužů méně než žen

³⁹ Finance. USA, Austrálie a Singapur – nejpružnější trh práce [online]. 2010 [cit. 15. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/278124-usa-australie-a-singapur-nejpruznejsi-trh-prace/>>

(4,4 %; 5,9 %), ale v roce 1982 už bylo na trhu práce více nezaměstnaných mužů (9,9 %; 9,4 %).

Období let 1983 až 1992

Spojené státy americké zažívají počátkem 80. let 20. století obrovský ekonomický růst, kdy HDP v roce 1984 vzrostlo oproti předcházejícímu roku o 7,2 %. Vysoká míra nezaměstnanosti byla zaznamenána ještě v roce 1983, hodnota se zastavila na 9,6 %. Poté začala mírně klesat ze 7,5 % v roce 1984 na 5,3 % v roce 1989. Ekonomický růst v roce 1985 výrazně poklesl oproti roku 1984 a meziroční růst HDP byl pouhých 4,1 % (propad o 3,4 %). V následujících letech se vývoj hrubého domácího produktu pohyboval okolo 3 – 4 % ročně. Na začátek 90. let se míra nezaměstnanosti udržuje kolem 5,5 %, nicméně v dalších dvou letech dochází k nárůstu a v roce 1992 je míra nezaměstnanosti na 7,5 %. Tento vývoj můžeme spojit s propadem americké ekonomiky, v roce 1990 byl meziroční růst HDP pouze 1,9 % a o rok později se HDP propadlo o 0,2 %. K oživení ekonomiky Spojených států dochází už v roce 1992 a to o 3,4 %.

Období let 1993 – 1999

Rok 1993 můžeme charakterizovat, jako rokem zlomovým, neboť po tomto roce dochází k výraznějšímu oživení ekonomiky a také poklesu nezaměstnanosti. V roce 1993 se růst HDP oproti předcházejícímu období mírně propadl a to na hodnotu 2,9 %. Míra nezaměstnanosti byla 6,9 %. V období let 1994 – 1999 nezaměstnanost postupně klesá z 6,1 % na 4,5 %, kdy tato hodnota je nejnižší od roku 1974.

Období let 2000 – 2010

Na konci roku 2000 si ekonomika Spojených států amerických udržuje vysoký ekonomický růst a to 4,1 % a míru nezaměstnanosti 4,2 %. V roce 2001 se hrubý domácí produkt propadá o 3 % oproti roku 2000 a v následujících čtyřech letech dochází k postupnému užití ekonomiky a návratu konjunktury. Nezaměstnanost se na svůj vrchol dostala v roce 2003, její hodnota byla 5,9 %. S postupným oživením americké ekonomiky dochází i k mírnému poklesu míry nezaměstnanosti. V roce 2007 zasáhla ekonomiku hospodářská krize a HDP se propadlo o 1,9 %. Největší pokles byl zaznamenán v roce 2009 a to o 2,6 % oproti roku 2008. Míra nezaměstnanosti se

začínala zvyšovat a svého maxima dosáhla v roce 2010, kdy se zastavila na hodnotě 9,6 %.

3.6 Nezaměstnanost USA

Data o vývoji nezaměstnanosti v USA podává statistický úřad práce BLS⁴⁰. Jeho působnost spadá pod americké ministerstvo práce a jeho hlavním úkolem je sběr a prezentace dat z trhu práce v USA. Nezaměstnanost je v USA velice citlivá věc, která se ve velké míře projevuje na chodu celé ekonomiky. Růst HDP je ve Spojených státech z více jak 50 % tvořen spotřebou domácností. Pokud se v ekonomice zvýší počet lidí bez práce, sníží se tím ekonomická aktivita a poklesne spotřeba. Míra nezaměstnanosti dosahovala poměrně nízkých hodnot (tabulka č. 3.8), průměr v letech 1999 - 2009 byl na úrovni 5,4 %. Na konci roku 2007 v USA propukla hypotéční bublina, která vyvolala hospodářskou recesi a v roce 2008 se krize projevila na trhu práce. Ve všech zkoumaných oblastech došlo ke zvýšenému počtu lidí bez práce. Oblasti, které dosahují průměrně nejnižších hodnot, jsou Northeast a South oba shodně 5,2 %. Dlouhodobě nejhůře na tom je oblast West, která dosahovala průměrné míry 5,9 %. V roce 2000 byla míra nezaměstnanosti v USA nejnižší 4 %, naopak nejvyšší byla v roce 2009, kdy dosahovala hodnoty 9,6 %.

Tabulka č. 3.8: Nezaměstnanost USA v %

Oblast	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Northeast	4,4	3,9	4,4	5,6	5,9	5,3	4,8	4,6	4,4	5,4	8,4
Midwest	3,6	3,7	4,5	5,5	5,9	5,7	5,4	5	5,1	6,1	9,6
South	4,1	3,9	4,7	5,6	5,7	5,3	5	4,5	4,3	5,5	8,9
West	4,9	4,6	5,3	6,5	6,6	5,9	5,2	4,6	4,7	6,2	10,1
USA	4,2	4	4,7	5,8	6	5,5	5,1	4,6	4,6	5,8	9,3

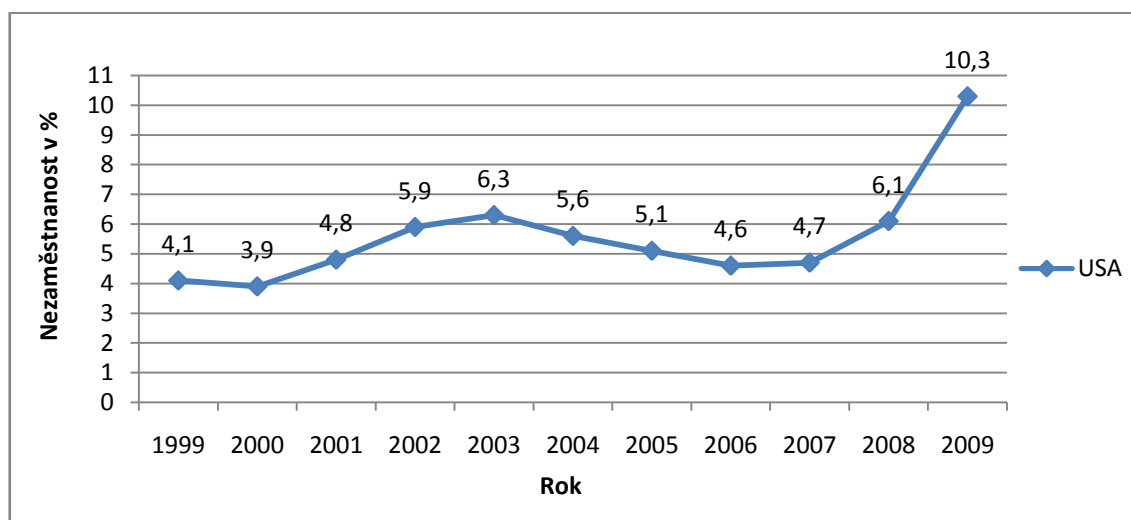
Zdroj: BLS 2011, vlastní zpracování.

⁴⁰ BLS – Bureau of labor statistics

3.6.1 Nezaměstnanost USA muži

Mužská nezaměstnanost kopíruje celkovou nezaměstnanost v USA. V roce 2000 dosahovala podprůměrné úrovně 3,9 %. Naopak v roce 2009 byla nad průměrem celkové nezaměstnanosti 10,3 %. Průměrná nezaměstnanost mužů v USA mezi lety 1999 - 2009 dosahovala 5,6 %.

Graf č. 3.2: Nezaměstnanost USA muži v %

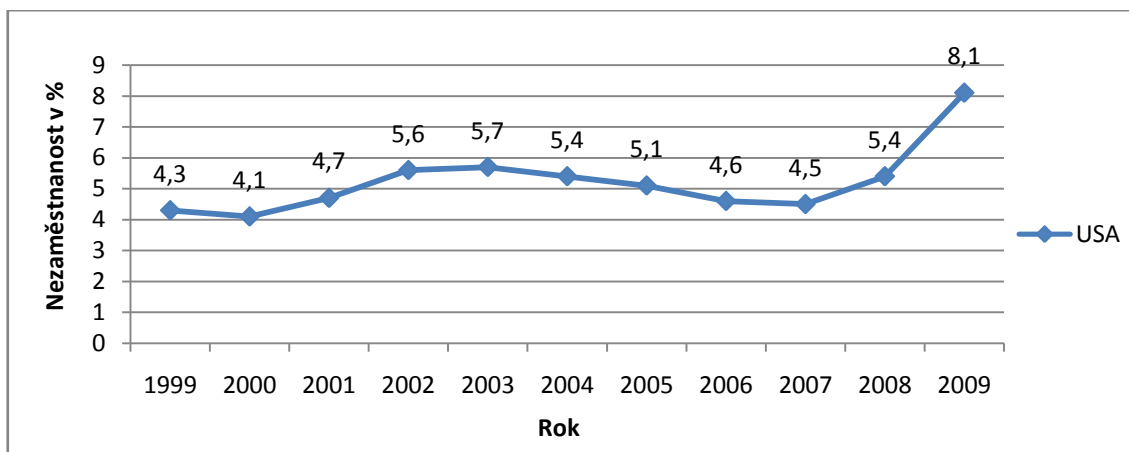

Zdroj: BLS 2011, vlastní zpracování.

3.6.2 Nezaměstnanost USA ženy

Dlouhodobá nezaměstnanost mezi ženami ve zkoumaném období dosahovala 5,2 %. Tato hodnota je o 0,4 % nižší v porovnání s nezaměstnaností mužů. Nejlepší výsledek byl dosažen v roce 2000, kdy dosahoval hodnoty 4,1 % a v opačném případě v roce 2009 to bylo 8,1 %. Charakterem se křivka nezaměstnanosti mezi ženami v USA velmi podobá křivce mezi muži. Projevuje se zde větší homogenita na trhu práce oproti EA12.

Graf č. 3.3: Nezaměstnanost USA ženy v %

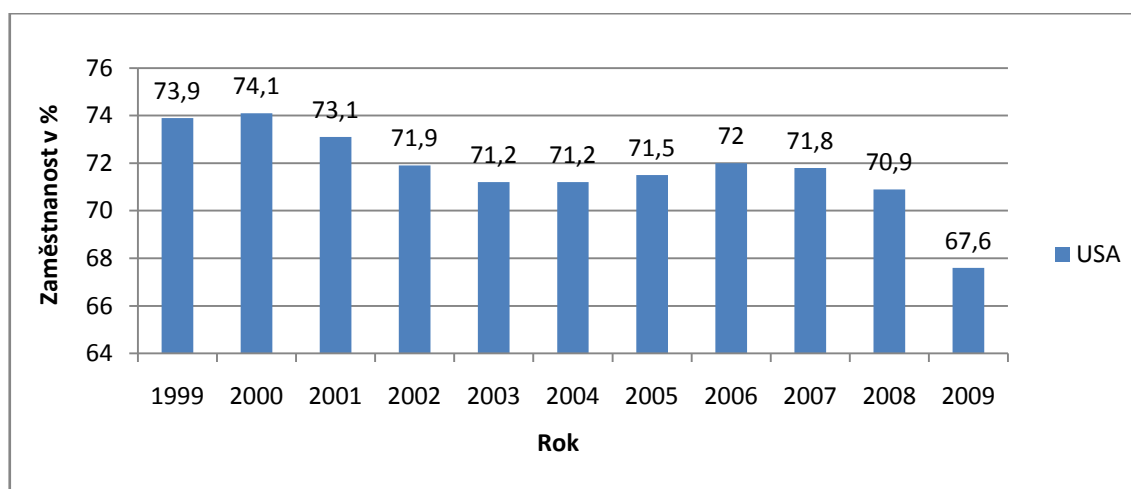

Zdroj: BLS 2011, vlastní zpracování.

3.7 Zaměstnanost USA

Poměr zaměstnaných lidí k celkové populaci v produkčním věku je nejširším měřítkem zaměstnanosti. Je proto vhodnějším ukazatelem než samotná míra nezaměstnanosti. Graf č. 3.4 ukazuje změnu tohoto poměru. Čím menší je poměr, tím větší část populace v produktivním věku je nezaměstnaná. Velikost zaměstnanosti se odvíjí od výkonu ekonomiky a platí obecné pravidlo, že čím je vyšší růst HDP, tím je větší zaměstnanost. Z grafu č. 3.4 je zřejmé kolísání míry zaměstnanosti podle vývoje ekonomiky. Reakce míry zaměstnanosti na HDP má určité časové zpoždění. V roce 2000 dosahovala míra zaměstnanosti v USA nejvyšší hodnoty 74,1 %. Od tohoto roku míra klesala až na úroveň 71,2 % v roce 2003. Poté opět došlo k růstu a v roce 2007 vykazovala hodnotu 71,8 %. V následujícím roce se projevila ekonomická krize a v roce 2009 dosáhla zaměstnanost nejnižší hodnoty v měřeném období 67,6 %. Průměrná hodnota za měřených deset let byla 71,7 %.

Graf č. 3.4: Zaměstnanost USA v %

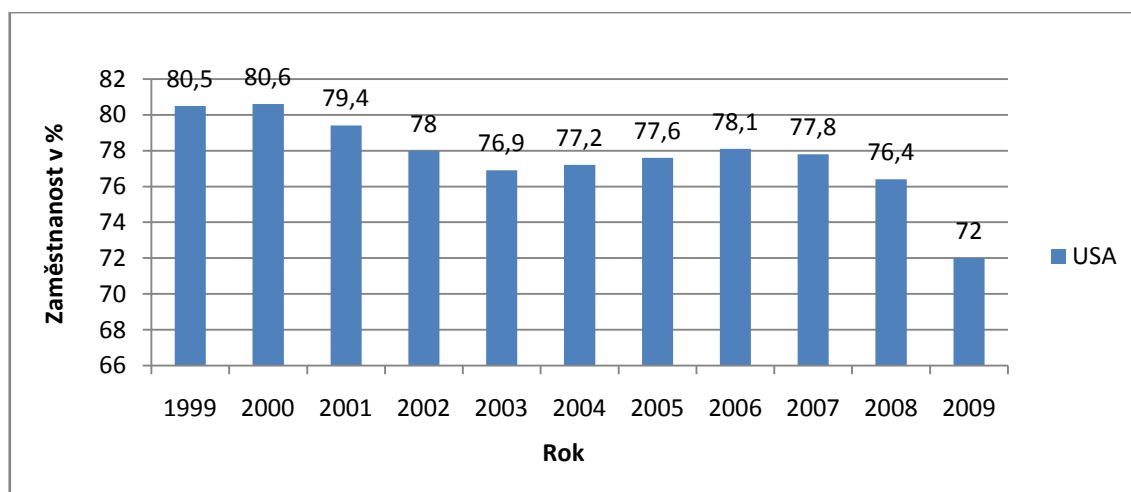

Zdroj: EUROSTAT 2011, vlastní zpracování.

3.7.1 Zaměstnanost USA muži

Zaměstnanost dosahovala v letech 1999 až 2000 vysokých hodnot (graf č. 3.5), přes 80 %. Od roku 2001 došlo k poklesu, vlivem nižšího ekonomického růstu, který v tomto roce dosahoval pouze 1,1 %. Od roku 2004 došlo opět k růstu, ale hodnot přes 80 % jako tomu bylo před rokem 2001, dosaženo nebylo.

Graf č. 3.5: Zaměstnanost USA muži v %

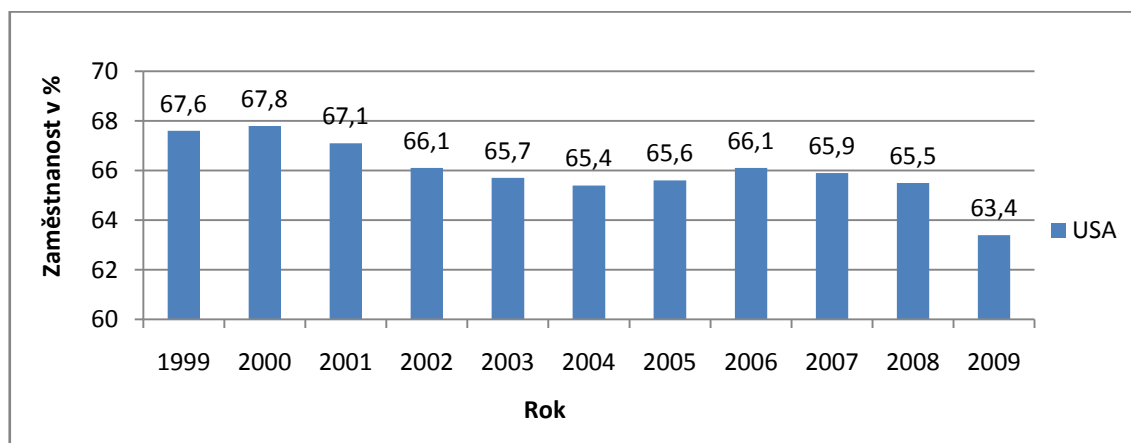

Zdroj: EUROSTAT 2011, vlastní zpracování.

3.7.2 Zaměstnanost USA ženy

Z údajů vyplývá, že dlouhodobá zaměstnanost žen v USA je nižší než u mužů (graf č. 3.6). Průměrná zaměstnanost mužů v letech 1999 – 2009 byla 77 % a u žen je to o deset procent méně.

Graf č. 3.6: Zaměstnanost USA ženy v %

Zdroj: EUROSTAT 2011, vlastní zpracování.

3.8 Sektorová struktura zaměstnanosti USA

Technologický pokrok v sobě nese rozvoj moderních a sofistikovaných technologií. A právě tyto moderní technologie se projevují v posledních padesáti letech na snižování počtu pracovníků v odvětví zemědělství a průmyslu. Ve Spojených státech amerických od roku 1999 – 2009 poklesl počet pracovníků v zemědělství o 1 procentní bod a v odvětví průmyslu dokonce o 4,1 procentní body (tabulka č. 3.9). K tomuto poklesu vedlo zdokonalování výrobních prostředků, technologií, organizace práce a vyráběných produktů a to vede k úsporám společné práce, ke zvýšení užitečného efektu výroby a výrobků. Naopak znakem moderních a vyspělých ekonomik je zvyšování zaměstnanost v odvětví služeb a kompenzuje tak, pokles v sektoru zemědělství a průmyslu. Ve zkoumaném období vzrostla zaměstnanost ve službách ze 75,8 % v roce 1999 na 80,9 % v roce 2009.

Tabulka č. 3.9: Sektorová struktura zaměstnanosti USA v %

Odvětví	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Zemědělství	2,5	1,8	1,7	1,7	1,7	1,6	1,6	1,5	1,4	1,5	1,5
Průmysl	21,7	22,0	21,3	20,3	20,0	20,0	19,8	19,9	19,8	19,1	17,6
Služby	75,8	76,2	77,1	78,0	78,3	78,4	78,6	78,5	78,8	79,5	80,9

Zdroj: OECD 2011, vlastní zpracování.

3.9 Shrnutí trhu práce EA12 a USA

Bez ohledu na proměnlivost výkonnosti ekonomického vývoje, růst zaměstnanosti v EA12 pokračoval v pozvolném oživení od roku 2002, zůstává však hluboce pod hodnotami pozorovanými na konci 90. let a na počátku této dekády. S ohledem na mírné zlepšení podmínek na trhu práce se míra zaměstnanosti ve stejném období pozvolna zvyšovala až na úroveň přes 65 % celkového počtu obyvatel mezi 15 a 64 lety věku. Současně pak i míra nezaměstnanost vykazovala soustavný pokles až na úroveň 6,1 % v roce 2008. Růst byl rychlejší v případě zaměstnanosti žen v porovnání s muži, ačkoliv zaměstnanost mužů je stále na vyšší úrovni. Strukturální zaměstnanost v EA12 se charakterizuje trendem vyspělých ekonomik. Dochází k neustálému přesunu pracovních kapacit od zemědělství a průmyslu směrem k odvětví služeb.

Zaměstnavatel má na trhu práce ve Spojených státech amerických lepší zákonnou výchozí pozici v pracovně-právních vztazích, trh práce je díky tomu velmi pružný, což má za následek i nižší nezaměstnanost vůči EA12. Dlouhodobá nezaměstnanost měřená v období 1999 - 2009 se v USA pohybuje na úrovni 5,4% a růst HDP na úrovni 2,1%. I zaměstnanost je díky flexibilnímu trhu práce vyšší než v EA12 a dosahuje v průměru necelých 72%. Ve struktuře zaměstnanosti dochází k podobným trendům přesunu od zemědělství a průmyslu k sektoru služeb.

Členské státy EA12 potřebují identifikovat a implementovat vhodné kombinace politik zesilujících jak flexibilitu, tak zabezpečení jejich jednotlivých trhů práce. Poslední ekonomické otřesy v USA i EA12 zdůraznily význam uceleného přístupu k reformám, s ohledem na rychlé strukturální změny vyvolané stárnutím populace a globalizací.

4 Naplnění kritéria OCA: pohyb výrobního faktoru práce v EA12 a USA

Čtvrtá kapitola se zabývá pohybem pracovníků uvnitř EA12 a USA. Popisuje druhy pracovní migrace a překážky bránící ve volném pohybu pracovníků. Analyzuje, která z těchto dvou oblastí nabízí lepší příležitost k volnému pohybu za prací jako jednoho z kritérií teorie optimální měnové oblasti.

4.1 Migrace pracovní síly v EA12 a USA

Migrace⁴¹ je přirozený proces, který existuje odjakživa a prochází určitým vývojem. Tento proces je podmíněn mnohými vlivy. Co se týče migrace za prací, lidé mají různé důvody k pracovní migraci. Jejich rozhodování zda migrovat či ne je také podmíněno různými okolnostmi.

4.2 Druhy pracovní migrace

Ve vztahu k EA12 a USA existují dva základní druhy pracovní migrace:

- migrace vnější – z nečlenských zemí EA12 nebo USA do členských zemí,
- migrace vnitřní – migrace mezi členskými zeměmi EA12 nebo USA.

Vnější migraci a vnitřní migraci nelze vždy od sebe úplně oddělit. Postavení rodinných příslušníků migrujících pracovníků je řešeno v rámci volného pohybu pracovníků, jako součást vnitřní migrační politiky, i když tyto rodinní příslušníci nejsou občany členských zemí.

Z hlediska časového období, které pracovník stráví v jiném státě než ve svém domovském, lze určit následující druhy migrace.

⁴¹ Pohyb osob, skupin nebo větších celků obyvatel v geografickém a sociálním prostoru spojený s přechodnou nebo trvalou změnou místa pobytu.

- Migrace dočasná - pracovníci se v hostitelské zemi nechtějí trvale usadit. Jejich cílem je obvykle vydělat si více peněz než v domovském státě či získat zkušenosti s prací v zahraničí a vrátit se domů. K tomuto typu migrace můžeme zajisté řadit sezónní práce v zahraničí.
- Migrace trvalá - pracovníci migrují za prací s úmyslem trvale se usadit v hostitelském státě.
- Migrace odjíždívá (pendlerská) - jedná se o pravidelné přes hraniční dojíždění za prací, kdy se pracovník navrácí domů denně nebo maximálně týdně, přičemž trvalý pobyt má pracovník ve svém domovském státě. O tento druh migrace se obvykle nejedná u vysoce kvalifikovaných pracovních sil. Výjimkou však mohou být odborníci žijící v příhraničí, kteří by dojížděli přes hranice za prací jen na minimální vzdálenosti.
- Zvláštním druhem pracovní migrace je migrace nabídková - je definována jako „odchod osob z mateřského státu na základě nabídek zaměstnavatelů v cílovém státu.“ Nabídka a podmínky zaměstnání nabývají konkrétní podoby ještě při pobytu pracovníka v domovském státě. Typickou skupinou, které se tento typ migrace týká, jsou vysokoškolsky vzdělaní lidé.⁴²

4.3 Důvody k pracovní migraci

Každý člověk, jako individuální jedinec, může mít různé důvody k migraci za prací. Je však zřejmé, že u lidí, kteří se rozhodnou pro práci v zahraničí, hraje největší roli ekonomická motivace. Základní důvody občanů pro migraci za prací:

- vyšší ekonomická úroveň migračně cílového státu,
- úroveň mzdových příjmů,
- situace na trhu práce,
- zvýšení kvalifikace a získání zkušeností.

⁴² VAVREČKOVÁ, J.: Migrace odborníků do zahraničí a potřeba kvalifikovaných pracovních sil. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2006. 87 s. ISBN 80-97007-00-X.

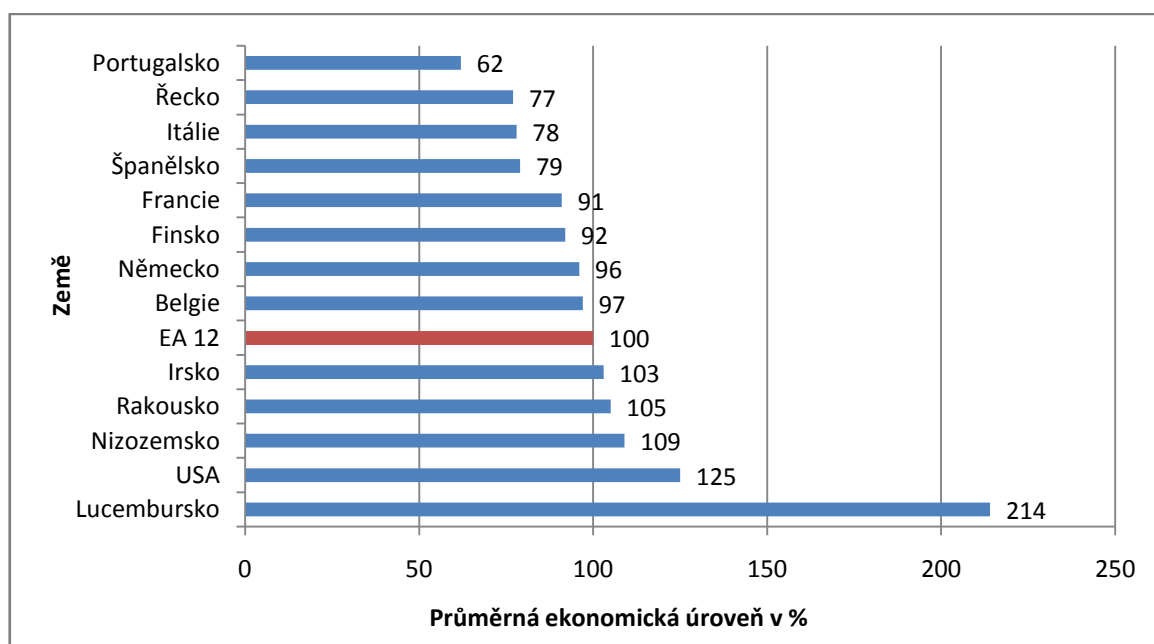
4.3.1 Ekonomická úroveň cílového státu

Občana migrujícího za prací může k migraci do zahraničí motivovat celkově vyšší ekonomická úroveň cílového státu oproti ekonomické úrovni jeho domovského státu. K vyjádření hospodářské úrovně je nejčastěji používán reálný objem HDP na obyvatele, vyjádřený v paritě kupní síly. Ve srovnatelné cenové hladině je vyjádřen právě z toho důvodu, aby bylo možné mezinárodní srovnávání.

Intenzita této ekonomicky motivované migrace je tím silnější, čím je větší odstup ekonomické úrovně v mateřském státu od státu migračně cílového. Dle MMF a jejich roční statistice „World economic outlook“ dosáhlo v roce 2009 (graf č. 4.1) nejvyšší životní úrovně v paritě kupní síly v rámci EA12 – Lucembursko 214 %. Za ním následuje s velkým odstupem USA 125 % a Nizozemí 109 %. Španělsko dosáhlo 79 % průměru EA12 a předstihlo tak, Itálii 78 %, Řecko 77 % a Portugalsko 62 %.

Graf č. 4.1: Průměrná ekonomická úroveň ve státech EA12 a USA v roce 2009

(v paritě kupní síly – průměr EA12=100%)

Zdroj: Mezinárodní měnový fond 2009, vlastní zpracování.

4.3.2 Úroveň mzdových příjmů

Ekonomická úroveň cílového státu hraje samozřejmě při rozhodování důležitou roli. Pro většinu populace však představuje dominantní postavení, v rámci motivací k práci v zahraničí, úroveň pracovních příjmů v migračně cílovém státu oproti úrovni pracovních příjmů v zemi jejich původu. Přičemž platí, že „příjmová motivace k práci v zahraničí je tím intenzivnější, čím větší je rozdíl mezi dosahovanou úrovní pracovních příjmů v zahraničí a v zemi původu migranta. Obecně pak platí, že se migrace utlumují, pokud výdělková úroveň v domovském státě dosahuje zhruba 75 % příjmové úrovně cílového státu. Náklady migrace (ekonomické i osobní) pak převyšují její přínosy.”⁴³

K tomu, aby se úrovně příjmů v jednotlivých státech daly mezinárodně srovnávat, je však nutné jejich převedení na stejnou měnu. V našem případě je zcela jasné, že nejvhodnější měnou je USD. Porovnávání úrovně průměrné mzdy v jednotlivých zemích by však nebylo zcela objektivní a přinášelo by určité zkreslení. Důležitější je, jaké množství zboží a služeb si za ni můžeme pořídit. Proto má také větší vypovídací schopnost reálná kupní síla průměrné mzdy, kterou můžeme vyjádřit v každé zemi poměrem nominální úrovně průměrné mzdy k úrovni spotřebitelských cen zboží a služeb.

Porovnává-li se kupní síla průměrných ročních mezd EA12 a USA, tak na tom v roce 2009 byli nejlépe občané Spojených států amerických (tabulka č. 4.1). Kupní síla průměrné roční mzdy zde dosáhla hodnoty 51 493 USD. V první pětici zemí s nejvyšší kupní silou se umístili ještě Lucembursko (50 610 USD), Nizozemsko (45 161 USD), Irsko (45 160 USD) a Belgie (41 923 USD). Naopak nejnižší kupní sílu průměrných ročních mezd měli v roce 2009 Řecko a Portugalsko. Jejich občané si tak za svou mzdu mohou dopřát daleko méně než občané ostatních zemí EA12 a USA. EA12 na tom byla v roce 2009 v průměru hůře než v USA. Její výše mzdy doshovala 37 433 USD což je méně než průměr v USA (51 493 USD).

⁴³ VAVREČKOVÁ, J.: Migrace odborníků do zahraničí a potřeba kvalifikovaných pracovních sil. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2006. 87 s. ISBN 80-87007-00-X.

Tabulka č. 4.1: Kupní síla průměrného ročního příjmu v EA12 a USA (údaje za rok 2009)

Pořadí	Země	Kupní síla v (USD)
1.	USA	51 493
2.	Lucembursko	50 610
3.	Nizozemsko	45 161
4.	Irsko	45 160
5.	Belgie	41 923
6.	Rakousko	41 421
7.	Německo	37 544
8.	EA12	37 433
9.	Francie	37 269
10.	Finsko	34 903
11.	Španělsko	32 957
12.	Itálie	32 121
13.	Řecko	27 460
14.	Portugalsko	22 666

Zdroj: OECD 2011, vlastní zpracování.

Je však nutné zdůraznit, že ne všichni občané jednotlivých zemí dosahují na průměrnou mzdu. Někteří občané se tak mohou mít lépe než ostatní i v rámci jedné země. Problémem tak může být příliš velké očekávání spojené s výškou jejich mzdy v migračně cílovém státu. Lidé by také měli zvážit nejen výši mzdy, ale i pracovní podmínky. Není neobvyklé, že se pracovníci vracejí do země svého původu dříve, než původně zamýšleli, jelikož práce v zahraničí nesplnila jejich očekávání.

Důležité je také to, že i když v potenciálním cílovém státě pracovní migrace jsou vyšší mzdy a celkově vyšší životní úroveň než v domovském státě pracovníka, nemusí to být pro něho vždy rozhodující. Pro pracovníka s nízkou mzdou v domovském státě je velmi nákladné migrovat do státu s vyšší životní úrovní, kde jsou i vyšší životní náklady. Náklady na migraci se navíc zvyšují se vzdáleností mezi domovským státem a migračně cílovým státem. Takový pracovník si to pak z finančního hlediska nemůže dovolit.

4.3.3 Situace na trhu práce

To, jaká je situace na trhu práce, může být také důvodem k pracovní migraci. Panuje-li například na trhu práce v zemi původu migranta vysoká nezaměstnanost a je obtížné pro pracovníka najít si tam zaměstnání, může to vést také k tomu, že se pracovník rozhodne migrovat do jiné země s cílem přijetí jakéhokoli pracovního místa i za cenu toho, že bude toto místo méně kvalifikované než by odpovídalo právě jeho odborné kvalifikaci. Je obvyklé, že pracovníci migrují do oblasti s nižší mírou nezaměstnanosti, kde existuje vyšší možnost nalezení zaměstnání.

4.3.4 Zvýšení kvalifikace a získání zkušenosti

Tento důvod k migraci za prací se dá patrně asi nejvíce sledovat u vysoce kvalifikovaných pracovních sil, ale pravděpodobně ani u nich tento motiv nebude převažovat nad motivem vyššího výdělku v zahraničí. Důvody odborníků k pracovní migraci tak můžou být například „účast na významných mezinárodních projektech v hostitelské zemi, rozvoj profesionálních znalostí, práce ve špičkových zahraničních týmech, vybavení pracovišť na vysoké úrovni, možnost kariérního postupu buď v hostitelské zemi anebo po návratu v zemi mateřské.“⁴⁴

Samozřejmě, nejen vysoce kvalifikovaní odborníci míří za prací do zahraničí, aby si zvýšili kvalifikaci či získali zkušenosti. I méně kvalifikovaní pracovníci odjíždějí za prací do zahraničí, aby se naučili cizí jazyk s vidinou toho, že si později najdou lepší uplatnění buď v zahraničí anebo po návratu do země svého původu.

4.4 Podmínky ovlivňující migraci

Při zkoumání migrace je nutné brát v úvahu nejen důvody migrace, ale také podmínky, které migraci umožňují, ale i znemožňují. Migrace je podmíněna mnoha okolnostmi, a to s různou intenzitou. Podmínky, které se obecně považují za nejdůležitější a jsou to:

⁴⁴ VAVREČKOVÁ, J., Migrace odborníků do zahraničí a potřeba kvalifikovaných pracovních sil. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2006. 87 s. ISBN 80-87007-00-X.

- jazykové schopnosti
- věk

4.4.1 Jazykové schopnosti a věk

Neznalost cizího jazyka je jeden ze základních problémů, který ovlivňuje rozhodování o zahraniční pracovní migraci. Pokud někdo neumí cizí jazyk, výrazně ho to omezuje v možnosti vyjet za prací do zahraničí, jelikož firmy v zahraničí vyžadují ve většině případů ovládnutí cizího jazyka. I když však pro některé níže kvalifikované práce není znalost cizího jazyka vyžadována, je jeho základní znalost nutností pro život v cizí zemi.

I věk potenciálních migrantů hraje velmi důležitou roli při rozhodování o zahraniční pracovní migraci. Do zahraničí migrují za prací převážně mladí bezdětní lidé, kteří nemusí řešit v zahraničí takové situace, jako hledání škol či školek pro děti, jsou schopni se lépe přizpůsobit multikulturnímu prostředí v zahraničí a mají ve většině případů lepší jazykové znalosti. Starší lidé si obvykle už na práci v zahraničí netroufají, právě možná i v souvislosti s neznalostí cizího jazyka, nechtějí měnit zaběhnutý styl života nebo se potřebují postarat o rodinu. Výjimku u starších pracovníků mohou představovat vysoce kvalifikovaní pracovníci se znalostí cizího jazyka, kteří mohou reagovat na nedostatek odborníků v zahraničí a odejdou za prací do zahraničí s celou rodinou, ať už dočasně nebo trvale.

4.5 Migrace v EA12

Zpomalení růstu usídlené populace EA12 v ekonomicky aktivním věku a jeho zastavení na konci devadesátých let dodává imigraci stále větší význam coby nástroje umožňujícího získání dostatečného počtu pracovníků v budoucnosti. Dočasné i trvalé migrace za účelem zaměstnávání v letech 2003 - 2004 opět ožily v důsledku ekonomických trendů probíhajících ve většině členských zemí OECD, které odkrývají nedostatek pracovní síly v určitých sektorech ekonomiky. Cizí či imigrantská pracovní síla se stala na trzích práce v mnoha sektorech ekonomiky zjevnější a početnější. Měření pohybu obyvatel bude prováděno pomocí ukazatele čisté migrace, která

představuje rozdíl mezi počtem osob, které vstupují a opouštějí zemi v průběhu roku v přepočtu na 1000 obyvatel. Přebytek osob vstupujících do země, se označuje jako čistá imigrace (např. 3,56 migrantů na 1000 obyvatel), přebytek osob opouštějících zemi jako čistého emigrace (např. -9,26 migrantů na 1000 obyvatel). Čistá migrační frekvence udává podíl migrace na změně celkové úrovně obyvatelstva. Vysoká úroveň migrace může způsobit problémy, jako je rostoucí nezaměstnanost a potenciální etnické konflikty (pokud lidé přicházejí), nebo snížení pracovní síly v některých klíčových odvětvích (pokud lidé odcházejí).

Tabulka č. 4.2: Čistá migrace v EA12 v letech 2003 – 2008 (údaj představuje počet migrujících osob na 1000 obyvatel)

Stát	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Belgie	1,22	1,22	1,22	1,23	1,23	0,97
Finsko	0,73	0,78	0,84	0,89	0,95	0,63
Francie	1,48	1,52	0,66	0,66	0,66	0,66
Irsko	4,76	4,82	4,87	4,93	4,99	3,57
Itálie	2,06	2,06	2,06	2,07	2,07	2,07
Nizozemsko	2,55	2,63	2,72	2,80	2,91	2,35
Lucembursko	8,54	8,63	8,75	8,89	8,97	9,14
Německo	2,19	2,18	2,18	2,18	2,18	2,18
Portugalsko	3,23	3,33	3,40	3,49	3,57	0,49
Rakousko	1,88	1,91	1,94	1,97	2,00	2,44
Řecko	2,33	2,34	2,34	2,34	2,35	1,96
Španělsko	0,99	0,99	0,99	0,99	0,99	0,99
EA12	2,66	2,70	2,66	2,70	2,74	2,29

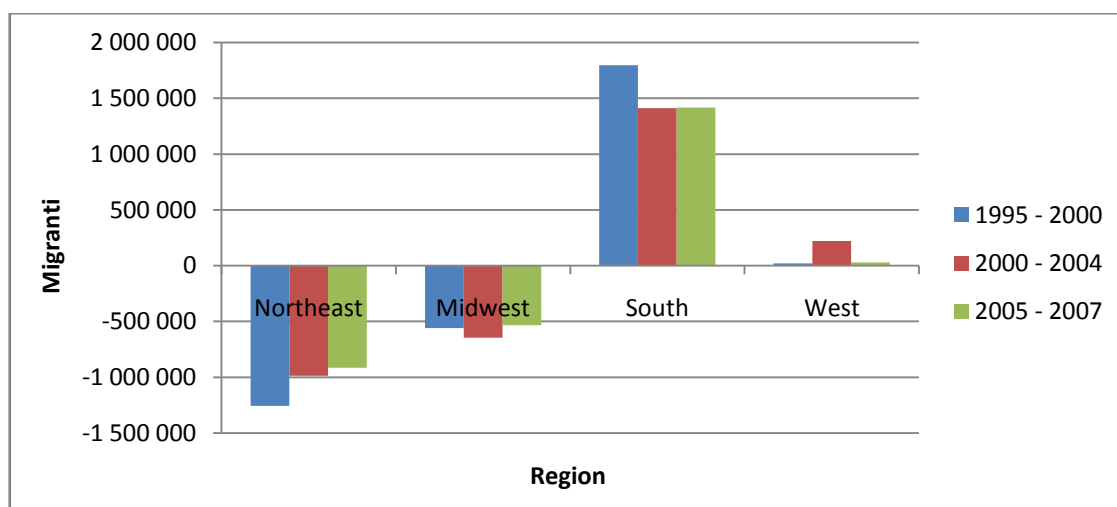
Zdroj: NationMaster 2008, vlastní zpracování.

V roce 2002, v důsledku kombinace dopadů technologického zlomu a teroristického útoku na Spojené státy, se země OECD nevyhnuly ekonomické recesi, i když jen krátkodobé a středně intenzivní. Jejím důsledkem bylo zvýšené napětí na trzích práce, které vedlo k omezení nábory cizí pracovní síly včetně kvalifikované. V případě čisté migrace tvořil největší podíl nových vstupů cizinců v Lucembursku, kde hodnota průměru naměřeného v letech 2003 – 2008 dosáhla 8,82 přicházejících obyvatel (tabulka č. 4.2). S velkým odstupem na druhém místě bylo Irsko (4,66) a třetí Portugalsko (2,92). Naopak nejmenší migrační toky v EA12 byly pozorovány ve Finsku (0,80), Francii (0,94) a Španělsku (0,99).

4.6 Migrace v USA

Migraci čtyř regionů USA popisuje graf č. 4.2, kdy čistý odchodu z regionu **Northeast** v posledních letech klesá z průměrných 1 256 000 obyvatel v letech 1995 - 2000 na 987 252 obyvatel ročně mezi roky 2000 a 2004 až po 915 000 obyvatel v letech 2005 – 2007. Region Northeast zahrnuje New England divizi (Maine, New Hampshire, Vermont, Massachusetts, Rhode Island, a Connecticut) a Middle Atlantic divizi (New York, New Jersey, a Pennsylvania). **Midwest** oblast zahrnuje East North Central divize (Ohio, Indiana, Illinois, Michigan, Wisconsin) a West North Central divize (Minnesota, Iowa, Missouri, Severní Dakota, Jižní Dakota, Nebraska, Kansas). **South** oblast zahrnuje South Atlantic divizi (Delaware, Maryland, District of Columbia, Virginie, Západní Virginie, Severní Karolína, Jižní Karolína, Gruzie, a Florida), na East South Central divize (Kentucky, Tennessee, Alabama a Mississippi), a West South Central divizi (Arkansas, Louisiana, Oklahoma, a Texas). **West** oblast zahrnuje divize Mountain (Montana, Idaho, Wyoming, Colorado, Nové Mexiko, Arizona, Utah, Nevada a) a divizi Pacific (Washington, Oregon, Kalifornie, Aljaška a Havaj). Čistý odchodu z regionu Midwest, který dosahoval v průměru 560 000 obyvatel ročně v letech 1995 - 2000, se zvýšil na 644 792 za rok, v období 2000 - 2004. Tento nárůst čistého odchodu ovšem poklesl v letech 2005 – 2007 na průměrnou roční hodnotu 532 000 obyvatel. Region South se stal primární cíl pro přistěhovalce ze Spojených států, kdy dosáhl průměrné čisté imigrace 1 796 000 obyvatel ročně mezi roky 1995 a 2000. V dalších letech došlo k mírnému poklesu na úroveň 1 411 172 obyvatel v období 2000 – 2004 a v následujícím období let 2005 – 2007 došlo opět k mírnému nárůstu na hodnotu 1 418 000 obyvatel ročně. V regionu West je migrace poměrně stabilní v letech 1995 – 2000 dosahovala přírůstku 20 000 obyvatel ročně a v období 2005 – 2007 to bylo 29 000 ročně. Jedinou anomálii tvoří období let 2000 – 2004 kdy činil roční průměrný přírůstek 220 882 obyvatel ročně.

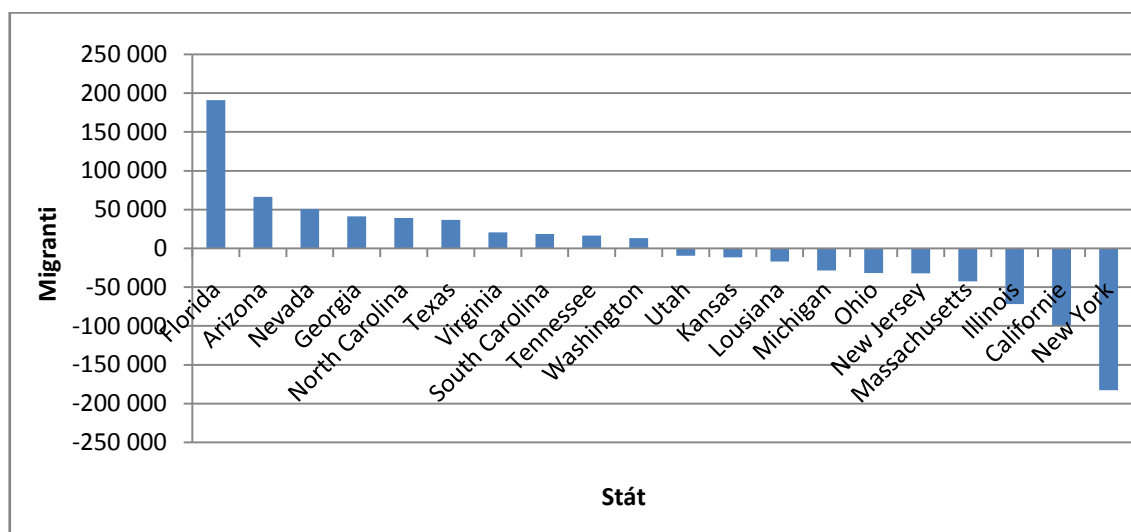
Graf č. 4.2: Regionální vnitřní migrace v USA 1995 – 2007

Zdroj: U.S. Census Bureau 2007, vlastní zpracování.

Čistá migrace může být pozitivní nebo negativní. Pozitivní čistá migrace uvádí příchod migrantů do území, zatímco negativní čistá migrace znamená odliv migrantů z území. Florida měla největší roční výši čisté imigrace během období let 2000-2004, v průměru 191 000 lidí ročně (graf č. 4.3), na druhém místě byla Arizona (66 000) a na třetím Nevada (51 000). Z 10 států s největším ročním přírůstkem stěhování za měřené období, se 7 nachází na Jihu a 3 jsou umístěny na Západě. V New Yorku byl zaznamenán největší roční čistý odchod během období, v průměru odešlo 183 000 obyvatel, Kalifornie byla na druhém místě (99 000) a Illinois (72 000) byla na třetím místě. Tři z 10 států s největším počtem čistých odchodů v letech 2000 a 2004 se nachází na Severovýchodě, 4 jsou na Středozápadě, 1 je na Jihu a 2 jsou na Západě.

Graf č. 4.3: Nejvyšší a nejnižší průměrná roční úroveň čisté vnitřní migrace v USA 2000 – 2004

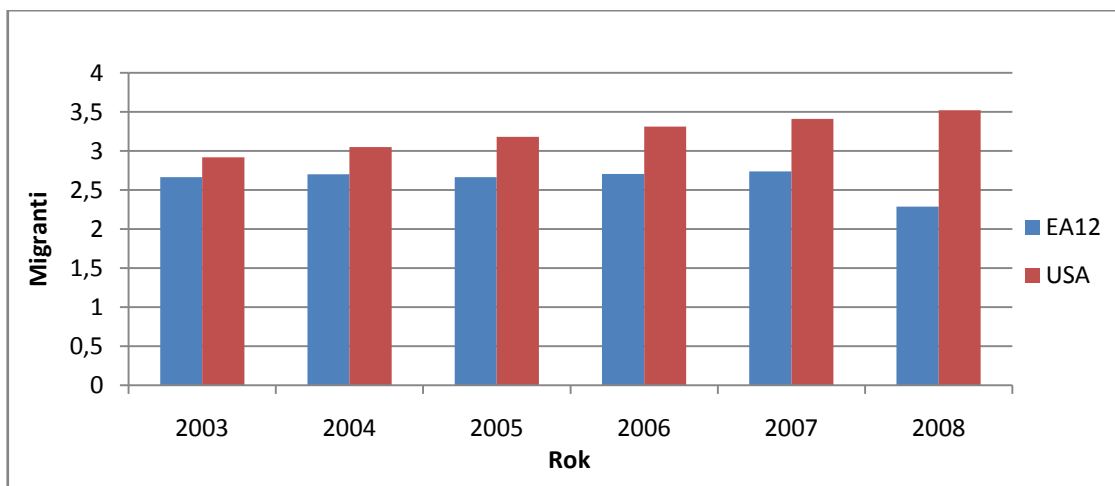

Zdroj: U.S. Census Bureau 2007, vlastní zpracování.

4.7 Srovnání čisté migrace v EA12 a USA

Graf č. 4.4 srovnává čistou migraci v období let 2003 – 2008 mezi Spojenými státy americkými a EA12. Jak je z grafu patrné, tak Spojené státy americké si udržují po celou dobu sledování hodnoty vyšší míru čisté migrace v přepočtu na 1000 obyvatel než EA12. Dále můžeme pozorovat, že míra migrace v USA má pravidelné roční přírůstky. Její hodnota v roce 2003 byla 2,92 obyvatel a v roce 2008 už činila 3,52 obyvatel. Rozdíl mezi těmito dvěma hodnotami představuje 0,6 obyvatel. Průměrná hodnota za měřené období v USA byla 3,23 obyvatel. Růst migrantů v EA12 je mírnější a není pravidelný jako v případě USA. Pokles měřené hodnoty byl zaznamenán v roce 2005 a 2008. Především v roce 2008 byl zaznamenán značný úbytek počtu čistých migrantů, kdy hodnota klesla z 2,74 obyvatel v roce 2007 na 2,29 v roce 2008. Průměrná hodnota v EA12 za měřené období činila 2,63 obyvatel, což je o 0,6 obyvatel méně než v USA.

Graf č. 4.4: Čistá migrace v EA12 a USA v letech 2003 – 2008 na 1000 obyvatel

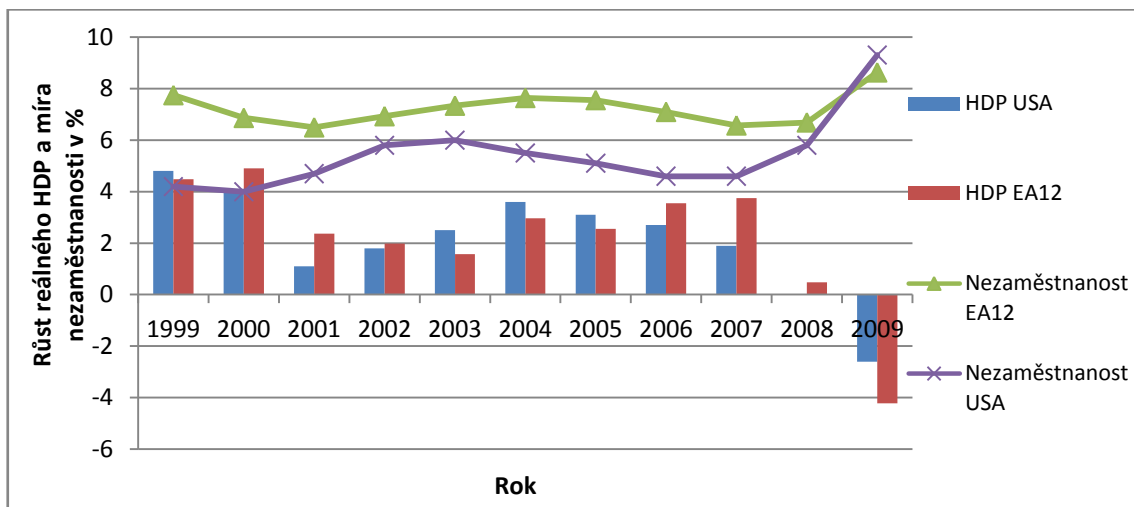

Zdroj: NationMaster 2008, vlastní zpracování.

4.8 Srovnání růstu reálného HDP a míry nezaměstnanosti v EA12 a USA

Růst hrubého domácího produktu a míra nezaměstnanosti jsou velice sledované veličiny a vypovídají o stavu ekonomiky. V USA i EA12 byl v roce 2001 zaznamenán propad růstu HDP. Důvodem poklesu byly teroristické útoky a s tím spojená nestabilita. Jak z grafu č. 4.5 vidíme, že USA mají po roce 2001 mnohem progresivnější růst než EA12. Příčinou pravděpodobně byl jednak technologický boom v USA, jednak rigidita na evropských trzích. K druhému bodu můžeme konstatovat, že evropská hospodářství jsou mnohem více než hospodářství USA svázána regulacemi (například trhu práce), státními zásahy a nutností financovat rozsáhlé sociální státy, což omezuje efektivní fungování trhů a tím limituje i produktivitu práce. První bod je navíc spojen s druhým, protože příčinou vyšších investic v USA jsou právě menší regulace tržního prostředí. V roce 2009 došlo k propadu HDP jak v EA12 i USA. Příčinou propadu byla světová hospodářská krize. Graf č. 4.5 v roce 2009 znázorňuje propad HDP jak v USA tak v EA12. Na tento propad reaguje i míra nezaměstnanosti, která v důsledku propadu produkce vzrostla nad 8%.

Graf č. 4.5: Růst reálného HDP a míra nezaměstnanosti EA12 a USA v letech 1999 – 2010 v %

Zdroj: EUROSTAT 2011, vlastní zpracování.

4.9 Shrnutí pohybu výrobního faktoru práce v EA12 a USA

Je nepochybné, že na jedné straně technologické podmínky ve 21. století migraci usnadňují. Zvýšení a urychlení mobility pak zpřístupňuje různé způsoby migrace širokým vrstvám obyvatelstva kdekoliv na světě. Tyto modelové případy se přitom prezentují na pozadí paradigmat „národních identit“ těchto států, tedy jako projevy rozdílu mezi Starým (evropským) a Novým (americkým) světem, jako projevy mezi pojetím přistěhovaleckého národa (USA, Kanada, Austrálie) a národa starousedlíku (západní Evropa).

Z analýzy jasně vyplynulo, že tendence k migraci za prací je v EA12 daleko menší než v USA. Tyto tendence vychází z historického vývoje obou uskupení, z odlišných kulturních, mentálních a společenských potřeb obyvatel daných zemí. Neméně důležitou roli hraje právní a podnikatelské prostředí, které je v USA značně liberálnější oproti konzervativnímu a sociálnímu pojetí v EA12. Průměrná čistá migrace na tisíc obyvatel dosahovala ve Spojených státech amerických v letech 2003 – 2008 hodnoty 3,23 obyvatel a v EA12 dosahovala 2,63 obyvatel.

5 Závěr

Ve druhé kapitole mé diplomové práce jsem se zabýval teorií optimálních měnových oblastí, což je teorie, jejíž hlavní náplní je zkoumat to, jak se země přizpůsobují asymetrickým šokům v ekonomice. Zaměřil jsem se na její tradiční verzi, která se objevuje v dílech autorů ze 60. let 20. století. V práci je nastíněn obsah prací Roberta A. Mundella, Ronalda I. McKinnona a Petera B. Kenena, včetně kritérií, která jsou považována jednotlivými autory za nutná pro to, aby měnová unie byla optimální měnovou oblastí. Pro Mundella je tímto kritériem především mobilita pracovních sil, pro McKinnona je to otevřenost ekonomiky a pro Kenena je tímto kritériem stupeň diverzifikace produkce v ekonomice. Jejich představy a myšlenky byly velmi zajímavé a určily další směr diskusí a později i výzkumu teorie optimálních měnových zón.

Třetí kapitola analyzuje trh práce v EA12 a USA. V této kapitole se popisují makroekonomické veličiny a jejich časový vývoj od roku 1999 – 2009. Jedná se především o míru nezaměstnanosti, zaměstnanosti a odvětvovou strukturu ekonomiky. Ve vývoji těchto ukazatelů existují mezi USA a EA12 výrazné rozdíly. V EA12 se nezaměstnanost trvale pohybuje (i přes dílčí zlepšení) v průměru kolem 7,2 %. V USA je nezaměstnanost trvale nižší, a to i přes nárůst lidí bez práce po roce 2001, který byl způsoben cyklickým vývojem hospodářství a postihl i následující roky 2002 a 2003. V USA se průměrná nezaměstnanost pohybuje na úrovni 5,4 %, což je výrazně méně než v EA12. Celková zaměstnanost je navíc v USA podstatně vyšší než v EA12. V USA dosahovala průměrná míra zaměstnanosti v letech 1999 – 2009 hodnoty 71,7 % pracovní síly, což je dlouhodobě o 7 % více než v EA12. Negativně se pro EA12 vyvíjejí i některé dílčí statistiky, jako například dlouhodobá nezaměstnanost. V EA12 je u nezaměstnaného mnohem více pravděpodobné, že bude bez práce i rok poté, co práci ztratil, což samo o sobě svědčí o slabé efektivitě fungování trhů práce v EA12 oproti USA. Obecně platí to, že trhy práce fungují v podstatě jako jakýkoliv jiný trh, tedy že růst ceny povede k poklesu poptávaného množství. Tato elementární pravda platí pro trhy s banány stejně tak jako pro trhy práce. Pokud je pracovní síla drahá, pak budou podniky zaměstnávat méně lidí a budou přesouvat svoje výroby do zahraničí (tj. do zemí s nižšími pracovními náklady). Pokud trh (s banány nebo pracovní silou) funguje normálně, pak se nerovnováha odstraní změnou ceny. V případě nezaměstnanosti by mělo dojít k poklesu (nebo pomalejšímu nárůstu) ceny práce, což by souběžně zvýšilo i zájem o tento výrobní faktor. Pokud vláda činí kroky, které

pracovní sílu dále zdražují, pak se tato skutečnost musí na ukazateli nezaměstnanosti nutně promítnout. Je třeba podotknout, že jakékoliv překážky pro plynulé fungování trhů mají stejný dopad, kterým je zdražování pracovní síly. V konkrétní rovině jsou zásahy na trzích práce velmi časté a vlády regulují trhy, které pak nefungují. Státy ovlivňují cenu pracovní síly prvoplánově například v podobě minimálních mezd. Ty tak přímo zdražují pracovní sílu a vedou k nezaměstnanosti. Vedle toho ke zdražování dochází i nepřímo ve formě vysokých daní a ostatních nákladů na pracovní sílu. V praxi se tak jedná například o sociální pojištění, která musí zaměstnavatel za zaměstnance odvádět. Jako vzorový příklad státního zásahu na trhu práce byl státem prosazený 35hodinový pracovní týden ve Francii. Zcela v rozporu s jakoukoliv ekonomickou logikou byl daný zákon odhlasován s tím, že zaměstnanci měli pracovat méně, ale nesmělo dojít ke snížení jejich platů. Jinými slovy došlo k významnému zvýšení ceny pracovní síly a není překvapivé, že nezaměstnanost se ve Francii trvale drží na úrovni 9 %. V roce 2008 logicky tento zákon prezident Nicolas Sarkozy zrušil s tím, že snižuje konkurenceschopnost Francie.

Ve čtvrté kapitole se zabývám migračním pohybem výrobního faktoru práce v EA12 a USA. Migrace a s ní spojená migrační politika je složitá oblast a země mají velmi často rozdílné přístupy k migraci. Přesto, některé obecné trendy mezi zeměmi lze rozpoznat. Státy se potýkají s obdobnými ekonomickými a sociálními problémy. Patří mezi ně stárnutí populace, klesající počet lidí v produktivním věku, a nedostatek vysoce kvalifikovaných odborníků. Mnoho ekonomik se nedostatek kvalifikovaných pracovníků snaží napravit řízenou migrací. Analýza ukázala, že EA12 splňuje kritérium volnosti pohybu výrobního faktoru práce v souladu s teorií optimální měnové oblasti a stejně tak i Spojené státy americké, tímto se obě hypotézy potvrzují. Analýza, také ukázala, že podmínky pohybu za prací jsou ve Spojených státech amerických ve srovnání s EA12 příznivější. Lepší ekonomická situace a větší flexibilita na trhu práce umožňuje volněji se pohybovat po celém území USA ve srovnání s EA12. Tento závěr je logický i z toho důvodu, pokud zvážíme vedlejší okolnosti. V EA12 již historicky existují větší bariéry v pracovní migraci a především odlišný jazyk a kultura. Pro příklad v EA12 se používá devět jazyků, zatím co v USA se oficiálně používá jen jeden jazyk. Také z historického hlediska mají v USA mnohem větší tradici k cestování za prací, v EA12 tato možnost byla plně rozvinuta až s příchodem Jednotného vnitřního trhu. Nicméně cestování za prací v EA12 má v budoucnu růstový potenciál. V regionální migraci USA obecně platí, podobu patnácti let trend stěhování se z regionu

Northeast a Midwest směrem k regionu South. V regionu West je situace mezi příchozími a odchozími konstantní, jen s výjimkou let 2000 – 2004, kdy zaznamenal příbytek obyvatel. Čistá migrace na tisíc obyvatel je v USA trvale vyšší. V období od roku 2003 – 2008 dosahovala v průměru na tisíc obyvatel hodnotu 3,23 obyvatel a EA12 dosahovala 2,63 obyvatel.

Seznam použité literatury

Monografické publikace

BALDWIN, R., WYPLOSZ, CH.: *Ekonomie evropské integrace*. 2. vydání. Praha: GRADA Publishing, 2008, 480 s. ISBN 978-80-247-1807-1.

DĚDEK, O.: *Historie evropské měnové integrace: Od národních měn k euru*. Praha: C. H. Beck, 2008. 288 s. ISBN 978-80-7400-076-8.

FIDRMUC, J.: *The Endogeneity of Optimum Currency Area Criteria, Intraindustry Trade and EMU Enlargement*. Institute for Economies in Transition, BOFIT Discussion Paper, no. 8, 2001.

FRIEDMAN, M.: *The Case for Flexible Exchange Rates*, In: *Essays in Positive Economics*, The University of Chicago Press, 1953.

KENEN, P. B.: *The Theory of Optimum Currency Areas: An Eclectic View*, In: Mundel, R., Swoboda, A. (eds.): *Monetary Problems in the International Economy*, University of Chicago Press, 1969.

KOTÝNKOVÁ, M.: *Trh práce na přelomu tisíciletí*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2006. 256 s. ISBN 80-245-1149-5

KUČEROVÁ, Z.: *Teorie optimální měnové oblasti a možnosti její aplikace na země střední a východní Evropy*. Praha: Vydavatelství ČVUT, 2005, 141 s. ISBN 80-86729-18-4.

McKINNON, R. I.: *The Theory of Optimum Currency Area*. In: *American Economic Review*, vol.53, no. 4, September 1963.

MUNDELL, R. A.: *Theory of Optimum Currency Areas*. *The American Economic Review*, 1961, vol. 51, no. 4, p. 657-665.

ŠLOSARČÍK, I.: Právní rámec evropské integrace. 1. vyd. Praha: EUROPEUM, 2003. 184 s. ISBN 80-903237-0-7.

TAVLAS, G. S.: The Theory of Optimum Currency Areas Revisited. Finance and Development, vol. 30, no. 2, June 1993. pp. 32-35.

VAVREČKOVÁ, J.: Migrace odborníků do zahraničí a potřeba kvalifikovaných pracovních sil. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2006. 87 s. ISBN 80-97007-00-X.

Elektronické zdroje

European Commission. (2000), *Lisbon* European Council 23 and 24 March 2000, Presidency Conclusions, s. 2. [online]. [cit. 15. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.europarl.europa.eu/bulletins/pdf/1s2000en.pdf>>

HORVÁTH, R., KOMÁREK, L.: Teorie optimálních měnových zón: rámec k diskusím o monetární integraci. [on-line], c2002, [cit. 1. 4. 2011]. Dostupné z <http://journal.fsv.cuni.cz/storage/502_630_631.pdf>

BLS. [online]. 2011 [cit. 15. 3. 2011]. Dostupný z WWW: http://www.bls.gov/schedule/archives/all_nr.htm#SRGUNE

E-právo. Evropský trh práce a systém EURES [online]. 2001. [cit. 18. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/evropsky-trh-prace-a-system-eures-15367.html>

EUROSTAT. [online]. 2011 [cit. 15. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsiem010&language=en>>

EurActiv. Práce žen není spravedlivě odměňována [online]. 2010 [cit. 15. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.euractiv.cz/socialni-politika/clanek/prace-zen-neni-v-eu-spravedlive-odmenovana>>

Evropská komise. Rovnost žen a mužů [online]. 2010 [cit. 16. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=cs&catId=418>>

Finance. USA, Austrálie a Singapur – nejpružnější trh práce [online]. 2010 [cit. 15. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/278124-usa-australie-a-singapur-nejpruznejsi-trh-prace/>>

NationMaster. Net migration rate by country, [online]. 2008 [cit. 20. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <www.nationmaster.com/graph/imm_net_mig_rat-immigration-net-migration-rate#source>

OECD. [online]. 2011 [cit. 15. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://stats.oecd.org/Index.aspx#>>

MMF. World economic outlook 2009 [cit. 12. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/02/weodata/weorept.aspx>>.

MONGELLI, F. P.: New Views on the Optimum Currency Area Tudory: What is EMU Telling Us? European Central Bank Working Paper, [on-line]. c2002 [cit. 1. 4. 2011]. ISSN 1561-0810. Dostupné z <<http://www.ecb.int/pub/pdf/scpwps/ecbwp138.pdf>>

U.S. Census Bureau, Population Estimates Program [online]. 2007 [cit. 20. 3. 2011]. Dostupný z WWW: <www.census.gov/popest/eval-estimates/county/c8/county-2000c8.html>

Wikipedia. [online]. 2011 [cit. 15. 4. 2011]. Dostupný z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Eurozone_USA_map-2011.svg>

Právní předpisy

EU. Lisabonská smlouva: Konsolidovaný text smlouvy o EU a smlouvy o fungování EU ve znění Lisabonské smlouvy. Česká republika. 2008, 1, s. 508. ISBN 978-80-87041-38-3.

Seznam zkratk a symbolů

BLS	Bureau of labor statistics
EA12	European area 12
EHS	Evropský hospodářský prostor
ESVO	Evropské sdružení volného obchodu
EU	Evropská unie
EURES	EUropean Employment Service
ILO	International labour organization, Mezinárodní organizace práce
OCA	Optimum Currency Area, Optimální měnová oblast
USA	United states of american

Seznam grafů

Graf č. 2.1: Poptávkový asymetrický šok v modelu AS - AD	14
Graf č. 3.1: Nezaměstnanost a růst HDP v EA12 v letech 1999 – 2009 v %	31
Graf č. 3.2: Nezaměstnanost USA muži v %	43
Graf č. 3.3: Nezaměstnanost USA ženy v %	44
Graf č. 3.4: Zaměstnanost USA v %	45
Graf č. 3.5: Zaměstnanost USA muži v %	45
Graf č. 3.6: Zaměstnanost USA ženy v %	46
Graf č. 4.1: Průměrná ekonomická úroveň ve státech EA12 a USA v roce 2009	50
Graf č. 4.2: Regionální vnitřní migrace v USA 1995 – 2007	57
Graf č. 4.3: Nejvyšší a nejnižší průměrná roční migrace v USA 2000 – 2004	58
Graf č. 4.4: Migrace v EA12 a USA v letech 2003 – 2008 na 1000 obyvatel	59
Graf č. 4.5: Růst reálného HDP a míry nezaměstnanosti v EA12 a USA	60

Seznam tabulek

Tabulka č. 3.1: Nezaměstnanost EA12 v %	30
Tabulka č. 3.2: Nezaměstnanost EA12 muži v %	32
Tabulka č. 3.3: Nezaměstnanost EA12 ženy v %	33
Tabulka č. 3.4: Zaměstnanost EA12 v %	34
Tabulka č. 3.5: Zaměstnanost EA12 muži v %	36
Tabulka č. 3.6: Zaměstnanost EA12 ženy v %	37
Tabulka č. 3.7: Sektorová struktura zaměstnanosti EA12	39
Tabulka č. 3.8: Nezaměstnanost USA v %	42
Tabulka č. 3.9: Sektorová struktura zaměstnanosti USA v %	47
Tabulka č. 4.1: Kupní síla průměrného ročního příjmu v EA12 a USA	52
Tabulka č. 4.2: Čistá migrace v EA12 v letech 2003 – 2008	55

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byl seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 29. dubna 2011

.....
Bc. Mojmír Zetocha

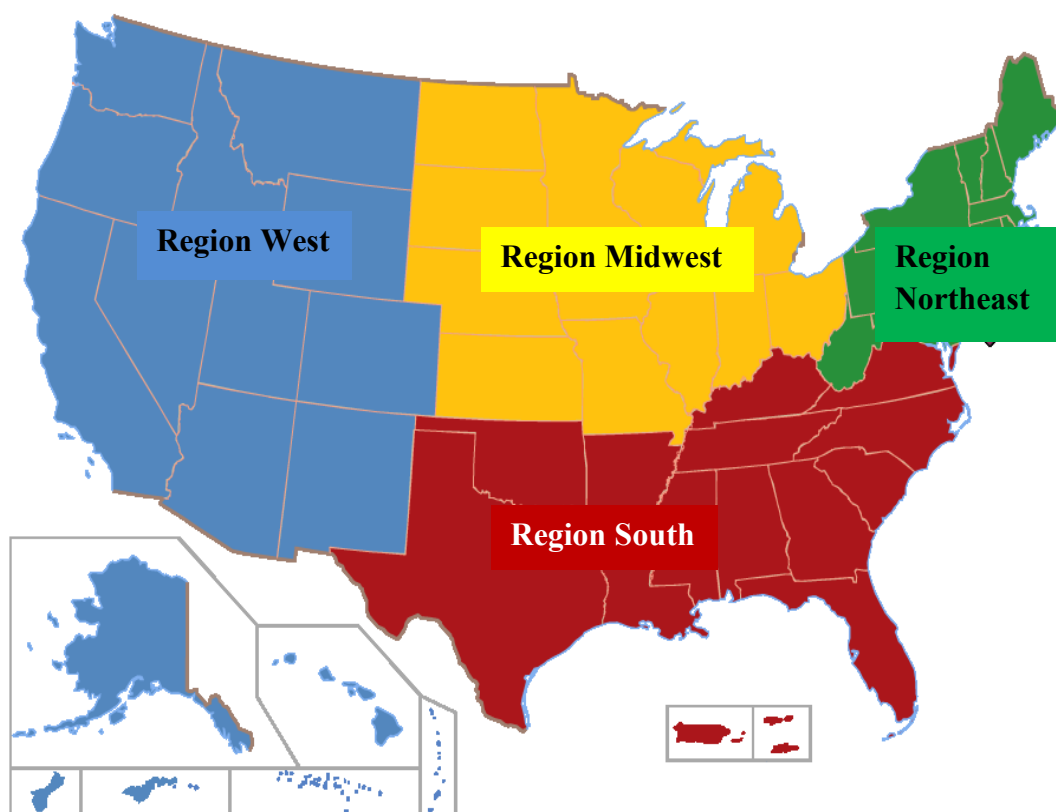
Adresa trvalého pobytu studenta:
Luční 15, 741 01 Nový Jičín

Seznam příloh

Příloha č. 1: Mapa regionů v USA	72
Příloha č. 2: Mapa států v USA	73
Příloha č. 3: Mapa států EA12	74

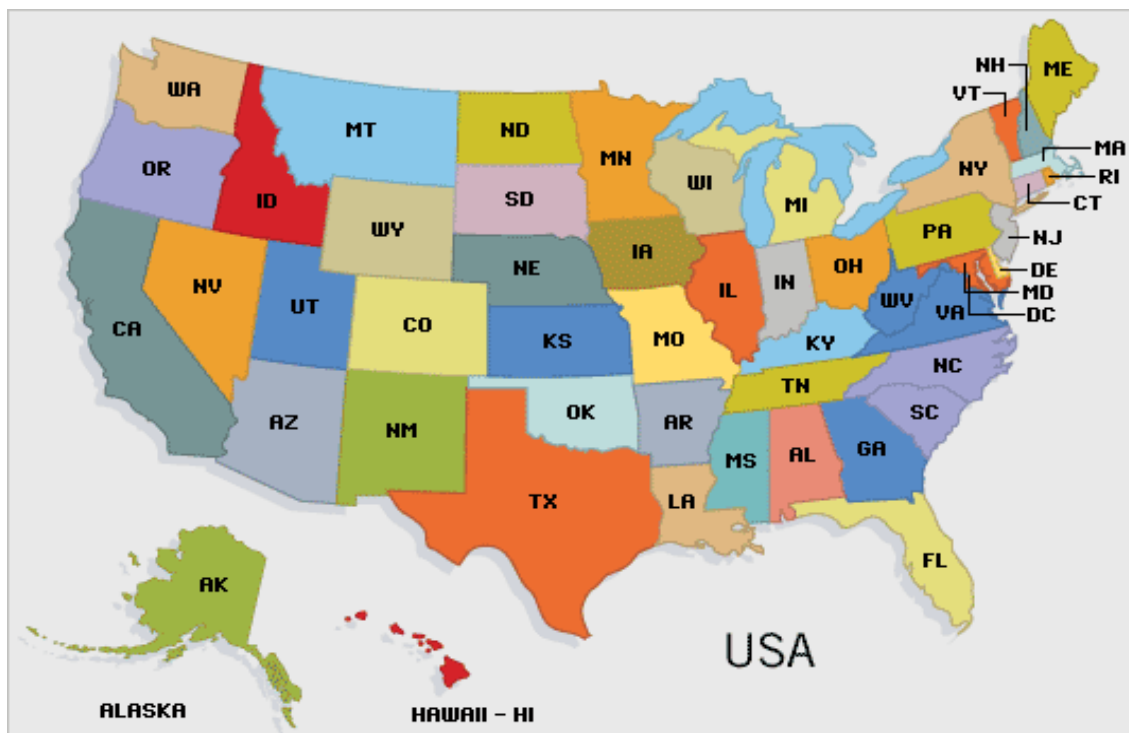
Jednotlivé přílohy

Příloha č. 1: Mapa regionů USA

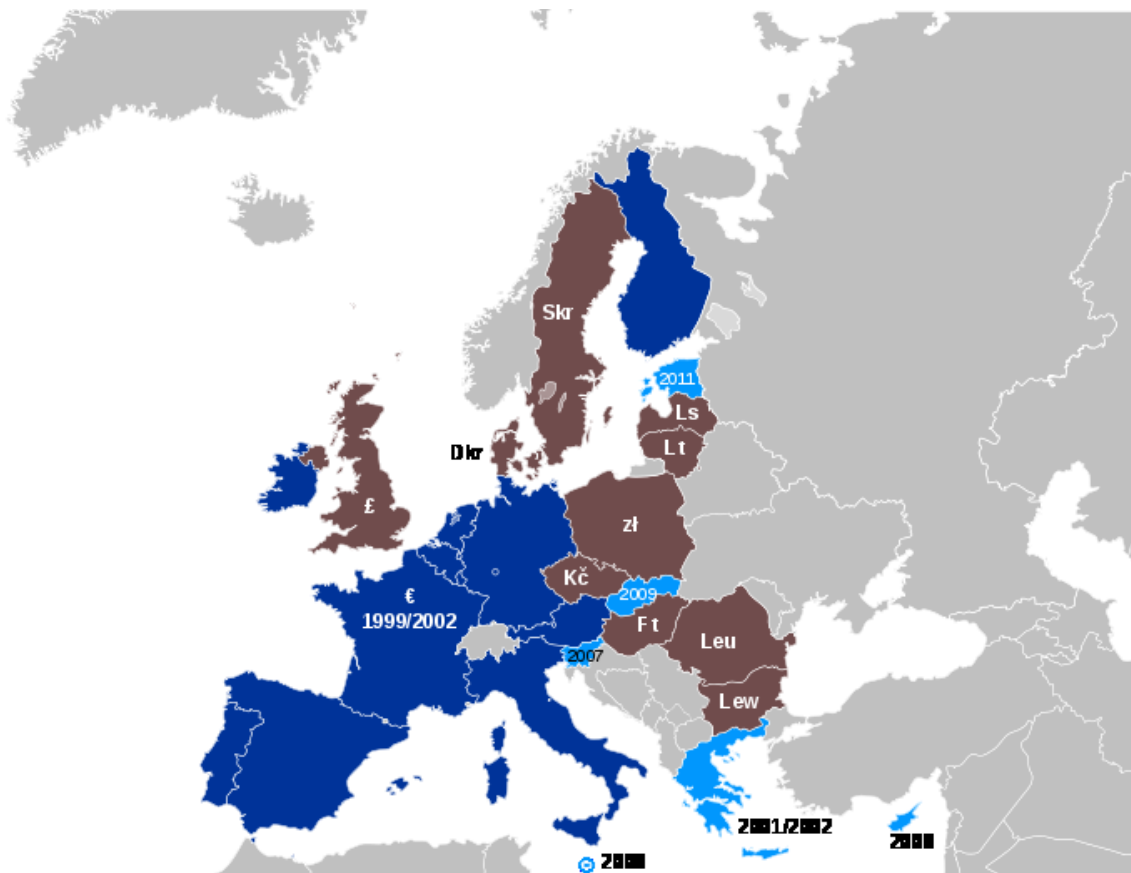
Zdroj: Wikipedia

Příloha č. 2: Mapa států USA

Zdroj: Wikipedia

Příloha č. 3: Mapa EA12

Zdroj: Wikipedia